

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Faktory ovlivňující výběr odborné školy

Bakalářská práce

Autor: Jiří Janeček
Studijní program: Učitelství praktického vyučování
Vedoucí práce: PhDr. Jindra Vondroušová, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. et Mgr. Lukáš Novák

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

Jméno a příjmení: Jiří Janeček
Osobní číslo: P20K0237
Adresa: Slavoňov 84, Nové Město nad Metují, 54901 Nové Město nad Metují 1, Česká republika
Téma práce: Faktory ovlivňující výběr odborné školy
Téma práce anglicky: Factors influencing the choice of vocational school
Jazyk práce: Čeština
Vedoucí práce: PhDr. Jindra Vondroušová, Ph.D. Katedra pedagogiky a psychologie

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce je zaměřena na žáky 9. tříd základních škol a především na způsob, jakým se rozhodují při výběru odborné školy. Bakalářská práce bude rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické je charakterizován žák 9. ročníku základní školy s popisem všech důvodů, které ho vedou k volbě odborné školy, do jaké míry má na jeho rozhodování vliv samotná škola, rodiče, poradenská zařízení, burza práce, exkurze do firem a jiné faktory. Praktická část je založena na dotazníkovém šetření, které proběhne mezi žáky 9. tříd základní školy a žáky 1. ročníků odborných škol.

Seznam doporučené literatury:

FONTANA, David. Psychologie ve školní praxi: [příručka pro učitele]. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997, 383 s. ISBN 80-7178-063-4.

HLAĎO, Petr. Profesionální orientace adolescentů: poznatky z teorií a výzkumů. Vyd. 1. Brno: Konvoj, 2012, 131 s. Monografie (Konvoj). ISBN 978-80-7302-164-1.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

LANGMAIER, Jiří a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. Praha: Grada, 2006 ISBN 978-80-247-1284-0.

STRÁDAL, Jiří a Zdeňka NOUZOVÁ. Příprava žáků pro profesní orientaci: metodická příručka pro učitele základních škol. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. str. 5. ISBN 80-858-5020-6.

Podpis studenta:

Datum: 10.4. 2024

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Faktory ovlivňující výběr odborné školy vypracoval pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 10.4. 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 1/2013 (Řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na UHK).

Datum: 10.4. 2024

Podpis studenta:

Anotace

JANEČEK, Jiří. *Faktory ovlivňující výběr odborné školy*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 70 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na faktory, které ovlivňují žáky 9. tříd základních škol ve výběru střední školy, a způsoby jakými se rozhodují. Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části se věnuji charakteristice žáka 9. tříd základní školy a popisu možných faktorů, jak vnitřních, tak vnějších. Dále se věnuji organizacím, které působí v oblasti poradenství při volbě studijního oboru a výběru budoucího povolání. Praktická část je založena na dotazníkovém šetření a následné analýze získaných dat.

Klíčová slova: bydliště, motivace, pubescent, rodiče, střední škola, volba povolání, učitel, vrstevníci, zájmy.

Annotation

JANEČEK, Jiří. *Factors influencing the choice of vocational school*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Kralove, 2023. 70 pp. Bachelor thesis.

This bachelor thesis focuses on the factors that influence primary school students in their choice of secondary school and the ways in which they make their decisions. The bachelor thesis is divided into two parts, theoretical and practical. In the theoretical part, I discuss the characteristics of a 9th grade primary school student and describe the possible factors, both internal and external. Furthermore, I discuss the organizations that are active in the field of counseling in the choice of a field of study and the choice of a future profession. The practical part is based on a questionnaire survey and subsequent analysis of the data obtained.

Keywords: career choice, interests, motivation, parents, peers, pubescent, residence, secondary school, teacher.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Jindře Vondroušové, Ph.D. za ochotu vést mou bakalářskou práci. Velice si vážím cenných rad, připomínek a času, který si našla ke konzultaci a tím přispěla k vypracování této bakalářské práce. Dále bych rád také poděkoval paní ředitelce Mgr. Janě Vitverové ze Základní školy a Mateřské školy Krčín v Novém Městě nad Metují a statutární zástupkyni ředitele školy Ing. Monice Štodtové ze Střední průmyslové školy a Střední odborné školy ve Dvoře Králové nad Labem za zprostředkování dotazníkového šetření na jejich školách.

Obsah

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VNITŘNÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ŽÁKA PŘI VOLBĚ ODBORNÉ ŠKOLY	11
1.1 Období pubescence	11
1.2 Vliv osobnosti na rozhodování	13
1.3 Motivace a její vliv na výběr odborné školy	16
1.3.1 Druhy motivací a jak žáky ovlivňují při volbě odborné školy	17
1.3.2 Motivy a jejich dělení	18
1.3.3 Potřeby jako základní formy motivů	19
1.4 Zájmy	20
2 VNĚJŠÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ŽÁKA PŘI VOLBĚ ODBORNÉ ŠKOLY	22
2.1 Rodina a socioekonomická situace rodiny	22
2.2 Vrstevníci	23
2.3 Škola	24
2.4 Masmédia	25
3 VOLBA POVOLÁNÍ A PORADENSKÁ ZAŘÍZENÍ	27
3.1 Volba povolání	27
3.2 Výchova k povolání	29
3.3 Poradenství pro volbu povolání	29
3.4 Subjekty zabývající se poradenstvím ohledně volby povolání	30
3.4.1 Výchovný poradce	30
3.4.2 Školní psycholog	32
3.4.3 Školní speciální pedagog	33
3.4.4 Třídní učitelé	33
3.4.5 Pedagogicko-psychologická poradna	34
3.4.6 Speciálně pedagogická centra	34
3.4.7 Poradenské středisko při úřadu práce	34
4 VLASTNÍ VÝZKUM FAKTORŮ OVLIVŇUJÍCÍ VOLBU ODBORNÉ ŠKOLY	36
4.1 Motivace, cíl a stanovení výzkumných otázek	36
4.2 Metodologie	37
4.3 Výzkumné soubory	37
4.4 Výsledky výzkumného šetření	38
4.4.1 Zhodnocení výsledků	38

4.4.2	Porovnání výsledků	52
4.5	Shrnutí a diskuse.....	56
ZÁVĚR.....		58
ZDROJE		59
PŘÍLOHY.....		61
Příloha 1–A – Dotazník pro žáky 1. ročníků odborné školy		61
Příloha 2–B – Dotazník pro žáky 9. tříd základní školy.....		66

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybral téma týkající se volby odborné školy a s tím spojené volby povolání u žáků 9. tříd základních škol. Rozhodnutí žáka o jeho budoucím studiu a povolání považuji za jeden z nejdůležitějších kroků v jeho životě. Ovlivňuje ho mnoho faktorů, kterým se věnuji v teoretické části práce. Mezi důležité vnitřní faktory patří mentální úroveň žáka daná stádiem kognitivního vývoje, osobnost, motivace a zájmy žáka. Dále na žáka působí celá řada vnějších vlivů jako rodina, vrstevníci, škola, média a internet. Rozhodnutí o volbě odborné školy ovlivní a dá směr jejich životu, a pokud nejsou s tímto rozhodnutím později spokojeni, ne vždy se jim může podařit jej změnit. Při volbě tématu bakalářské práce jsem vycházel ze svých vlastních zkušeností, a také z pozice otce dvou již dospělých dětí. Nabízí se proto položit si otázku: „*Jaké aspekty mohou volbu budoucí školy ovlivnit?*“ Tím, jakou si zvolí cestu, tím si také částečně určí i profesní zaměření pro svou budoucnost. „*Vědí, čím chtějí opravdu být? Znají podmínky pracovního uplatnění z dané školy? Jsou dostatečně připraveni na důležitá rozhodnutí? Kdo je ve volbě podporuje? Jak se do dalšího směřování svých žáků zapojuje škola, kterou navštěvují?*“ Pokud se zpětně poohlédnu na situaci, kterou jsem prožíval já nebo mé děti na základní škole, tak si myslím, že jsme nebyli dostatečně připraveni a seznámeni s nabídkou škol a informacemi ohledně hledání povolání. Někteří z nás si možná také neuvědomovali odpovědnost za toto rozhodnutí. Současné informování žáků základních škol o nabídce středních odborných škol je složité, protože se v této nelehké době často mění slučováním nebo dokonce rušením pro nedostatek žáků. Taková škola nabízí multioborové vzdělávání na různých úrovních, přičemž samotná škola však ztrácí prestiž. Proto se ve své bakalářské práci také věnuji tématu volby povolání a poradenským zařízením, která jsou jednou z možností, kde mohou žákovi poradit s jeho rozhodnutím pro další studium, případně s volbou povolání.

Cíle práce

Cílem teoretické části je seznámit se s osobností žáka 9. třídy základní školy z dostupné literatury a s možnými faktory, které ho v jeho volbě mohou ovlivnit. Dále kde hledat rady či informace o následujícím důležitém kroku.

V praktické části stanovuji výzkumné otázky, na které ve shrnutí a diskusi na základě výsledků z dotazníkového šetření odpovídám.

TEORETICKÁ ČÁST

V této části práce se věnuji základním pojmům týkající se tohoto tématu, jednotlivým faktorům, které mohou ovlivnit jedno z nejdůležitějších rozhodnutí v životě jedince. Faktory rozdělují na vnitřní (to jsou ty, co se bezprostředně týkají jedince jako takového, nacházejícího se v období dospívání, osobnosti se svými zájmy ovlivněné temperamentem, vnitřní motivací a tím spojené potřeby a jejich uspokojování) a vnější (vše, co na jedince působí z vnějšího prostředí). V závěru teoretické části vysvětluji, co je vlastně ta volba povolání (volba odborné školy), kdy a jak probíhá, a které subjekty se zabývají jejím poradenstvím.

1 VNITŘNÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ŽÁKA PŘI VOLBĚ ODBORNÉ ŠKOLY

1.1 Období pubescence

Žák 9. třídy základní školy se nachází v období svého vývoje plném změn, nazývaným dospívání – pubertě (pubescence, pubertas, pubescere – obrůstat chmýřím), která v našich podmínkách probíhá přibližně od 11 do 15 let a rozděluje se do dvou fází:

- 1) Fáze prepuberty (prepubescence) – začátek je dán prvními známkami pohlavního dospívání, zejména objevením se prvních sekundárních pohlavních znaků a růstovou akcelerací. U dívek končí nástupem menarche, u chlapců podobným vývojem (první emise semene – noční poluce). Tato fáze u většiny dívek trvá od 11 do 13 let, u chlapců fyzický vývoj probíhá asi o 1-2 roky později.
- 2) Fáze vlastní puberty – nastupuje po dokončení prepuberty ve věku od 13 do 15 let a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. (Langmeier, Krejčířová, 2018)

Co se týče fyzických změn, začíná se harmonická postava prepubescenta významně protahovat. Proto je v hrubé motorice patrná přechodná neobratnost a nekoordinovanost pohybů. Začínají se protahovat končetiny, hůře se ovládají, což se promítá i do typicky klátivé chůze. Záměrné pokusy o kontrolu pohybů naopak zvyšují jejich křečovitost. V jemné motorice bývá zhoršený grafický projev. (Čačka, 2000)

Toto období je charakterizováno nejčastěji jako období emoční lability, která je nejspíše podmíněna vnitřními změnami v organismu jedince. Pudový tlak spojený s pohlavním dozráváním přináší do života žáka nové vnitřní podněty a stává se tím až přecitlivělým na některé vnější. Objevují se velmi silné projevy citových konfliktů. Příznačné jsou také časté a nápadné změny nálad, impulzivita jednání, nestálost a nepředvídatelnost reakcí a postojů, což může způsobovat potíže v komunikaci s okolím, hlavně s dospělými autoritami a negativně ovlivňovat jakékoliv rozhodování, tedy i o volbě střední školy, popřípadě volbu povolání. Obtíže při koncentraci pozornosti spojené s emoční nestálostí ztěžují soustavné učení. Může tak docházet k výkyvům ve školním prospěchu, na který je v tomto období, vzhledem k blížícím se přijímacím zkouškám, kladen velký význam. K tomu všemu se u žáků v tomto věku přidává zvýšená unavitelnost, střídání ochablosti a apatičnosti s krátkými fázemi vystupňované aktivity. To vše mohou doprovázet drobné neurovegetativní poruchy, zhoršení

spánku nebo poruchy chuti k jídlu. Mnoho dospívajících nerozumí těmto svým projevům, úzkostlivě pozoruje své niterné stavy a stále více přemýšlí o svých vnitřních konfliktech. Následuje útek do žákova citového světa nebo do vystupňovaného denního snění, které ho odvádí ještě dále od reality. (Langmeier, Krejčířová, 2018)

V tomto věku se u žáků nově objevuje formálně abstraktní způsob myšlení, jenž je předpokladem pochopení látky mnoha předmětů. Dovoluje kritický přístup k myšlení vlastnímu i cizímu, protože se žák již nespokojuje jen s tím, co vidí a slyší. Nyní je tím schopen rozlišit domněnku od prokázaného faktu a umí se jí vzdát, pokud nevyhovuje, a nahradit ji lepší. Proto většina žáků při rozhodování o výběru odborné školy kromě vyhledávání informací na internetových stránkách škol, získávání dalších informací z médií a od učitelů, doplňují návštěvou burzy škol nebo dne otevřených dveří. Mimo jiné si sami mohou „udělat obrázek“ o prostředí a klima školy a zhodnotit získané informace na místě. Toto stadium formálních operací se začíná u žáka vytvářet na počátku pubescence a svého vrcholu většinou dosahuje kolem 15 let.

Tento nový způsob myšlení však nevzniká najednou a ve všech ohledech stejně. Veliké rozdíly mezi jednotlivými žáky jsou dány nejen geneticky, ale také příležitostmi k řešení různých problémů jak v minulosti, tak v současnosti. Samozřejmě toto všechno ovlivňuje postoj žáka k celému světu a zejména k lidem, kdy už nic nebere realisticky a střízlivě, tedy takové, jaké je. Naopak srovnává existující a přítomné poměry s tím, co by mohlo nebo mělo být. Tedy s ideálem, který si vytvoří ve své mysli, častokrát velmi zkresleným. Z toho následně vzniká jeho častá kritičnost, nespokojenost a pochyby i vzhledem k rodičům a všemu, co mu říkají (i o volbě školy) nebo co sami dělají. Jindy rodiče a jejich povolání mohou být naopak pro své dítě vzorem.

S nástupem formálních operací se také objevuje nový způsob morálního hodnocení. Mravní soudy nyní berou častěji ohled na druhého, z jehož zorného úhlu se teď žák dovede dívat i sám na sebe. Umí na sebe, na svůj život i na své myšlenky pohlížet zvnějšku, analyzovat je a kriticky posuzovat. Žákem kritické posouzení ideálů, ať už utvořených od rodičů nebo ve své mysli, možností a svých schopností spojené s výše zmíněnou emoční labilitou a sebedoceňováním vede při výběru střední školy k neustálému přehodnocování, pochybování a k váhání. Rozhodování je tím pro žáka v tomto vývojovém období o to složitější. Avšak toto nové zaměření pozornosti na své cítění, myšlení a jednání je důležitým znakem dospívání. (Langmeier, Krejčířová, 2018; Macek, 1999)

Na závěr lze shrnout, že „puberta je doba vymykání se z pout rodiny a hledání vlastní cesty životem, doba vnitřních a vnějších konfliktů bez jasných životních norem, plánů, stylu, s kolísavým sebevědomím atp. Nedůtklivost s přecitlivělostí upozorňuje, že jedinec ještě nedospěl k vnitřní harmonii. Vlivem hormonálních změn a nového sociálního zařazení nastává období s typickými projevy:

- a) v oblasti citů – zvýšená emocionalita, projevy labilita emocí, poslušnost střídaná nedůtklivostí, přátelskost s urážlivostí až hrubostí,
- b) v oblasti Jáství – nejistota projevu, společenskost se snahou po izolaci, labilita sebehodnocení, halasná předvádivost přehlušující pocity méněcennosti, nadšení střídané nezájmem až apatií,
- c) v oblasti vůle – klackovité chování, nevyvážené reakce a výkony, tvořivost střídající se s leností.“ (Čačka, 2000, s. 227-228)

1.2 Vliv osobnosti na rozhodování

Osobnost žáka a jeho rozhodování o volbě střední školy jsou úzce propojeny. Osobnost každého člověka se vyvíjí od narození, utváří se celý život, začíná početím a končí smrtí, a podílí se na tom více faktorů. V období dětství a předškolního věku jsou to hlavně hry, v období školního věku především učení, vliv vrstevnické skupiny a rodiny. V dospělosti to je práce, partner, sociální prostředí atd. Osobnost žáka zahrnuje jeho rysy, chování a preference. Tyto rysy a preference se odrážejí v rozhodování žáka v různých situacích, tedy i o volbě střední školy. Mezi osobnostními rysy, které mohou ovlivnit rozhodování žáků, patří sebedůvěra, sebeúcta, empatie, schopnost řešit problémy a další faktory. Například žák s vysokou sebedůvěrou a sebeúctou se bude pravděpodobně lépe rozhodovat a mít větší důvěru ve své rozhodnutí. Na druhé straně žák s nízkou sebedůvěrou a sebeúctou se může cítit nejistý a mít problémy s rozhodováním.

„V psychologickém pojetí každý člověk s jedinečnou strukturou svých psychických vlastností a dispozic.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 157)

Tímto termínem označujeme člověka se všemi jeho psychickými, biologickými a sociálními znaky. Je to jedinečné, neopakovatelné, dynamické a harmonické spojení fyzických a psychických vlastností jedince.

Činitelé podmiňující utváření osobnosti:

a) vnitřní biologické podmínky (dědičné)

je to dědictví po předchozích generacích a vlivy, které působily na vývoj dítěte v těhotenství, během porodu a těsně po porodu.

Mezi tyto vrozené složky osobnosti patří **temperament** – soustava psychických vlastností, které se projevují způsobem reagování, chování a prožívání člověka – zvláště tím, jak snadno vznikají city, jak jsou silné, jak živě se projevují navenek a jak rychle se střídají. Na podkladě temperamentu mohou vznikat jak dobré, tak špatné charakterové vlastnosti. Známe-li svůj temperament, můžeme zmírňovat jeho nedostatky a temperamentové vlastnosti lze vlivem výchovy a sebevýchovy usměrnit. Temperament je jedním z faktorů osobnosti, který má vliv na rozhodování žáka o volbě střední školy. Různé typy temperamentu totiž mohou ovlivnit způsob, jakým se žák rozhoduje a jak se vypořádává s různými situacemi. Například žáci s vyšší mírou impulsivity mohou být náchylnější k rychlým a nezváženým rozhodnutím a je zapotřebí mít k těmto žákům efektivní přístup založený na tréninku sebekontroly. Zatímco žáci s vyšší mírou úzkosti mohou být opatrnější a potřebovat více času na rozhodování. V tomto případě může být efektivnější přístup, který posiluje jejich sebevědomí a důvěru v rozhodování.

Čistý temperament jako takový neexistuje, při hodnocení zjišťujeme znaky dvou a více typů. Určit spolehlivě vlastnosti temperamentu není snadné, je nutné déletrvajícím pozorování jedince, a může být ovlivněn nevhodnou výchovou, sociálním prostředím, poškozením vývoje.

Nejznámější rozdělení typologií temperamentu a jejich vliv na rozhodování žáka:

Podle Hippokrata

člověk se chová podle toho, která tekutina v těle převládá, (ale to je jen podobenství)

1. sangvinik (lehkokrevný)

čilý, veselý, společenský, nestálý, bezstarostný, plný nadějí, žije pro daný okamžik, nemyslí na budoucnost. Žáci s tímto typem temperamentu mohou být nakloněni k rychlým a impulsivním rozhodnutím, aniž by se příliš zabývali podrobnostmi při výběru školy. Mohou být ovlivněni emocemi a okolními podněty.

2. flegmatik (chladnokrevný)

klidný až lhostejný, netečný, pomalý ale spolehlivý, má sklon k nečinnosti, rozvážný, stálý, snášenlivý, přemýšlivý. Žáci s tímto typem temperamentu mohou být opatrní a pomalí v rozhodování.

3. choleric (horkokrevný)

dráždivý, impulzivní, vzteklý, snadno se rozhněvá, ale zpravidla rychle se uklidní, pořádkumilovný, neústupný. Žáci s tímto typem temperamentu jsou často energičtí a rozhodní, ale také mohou být impulzivní a mohou mít sklony k výbušnosti. Mohou být spíše orientováni na výsledky než na detaily.

4. melancholik (těžkokrevný)

převládá smutná nálada, je pomalý, s menším množstvím citových projevů, jeho city jsou hluboké a trvalé, bere vše velmi vážně, vždy nachází nějaké důvody k znepokojení, vztahuje nepříjemné věci ke své osobě. Žáci s tímto typem temperamentu jsou obvykle introvertní a důkladní, ale mohou být pomalí v rozhodování a mohou se trápit nad detaily a možnostmi.

Podle Junga

osobnost a temperament se rozlišuje podle postojů:

1. introvert

tichý, uzavřený, má jen úzký okruh přátel, nebývá agresivní ani náladový, je trpělivý, spolehlivý, se sklonem k pesimismu. Jedná spíše plánovitě, ne impulsivně.

2. extrovert

družný, společenský, má rád vzrušení, riskuje, je impulzivní, má rád legraci, změnu. Brzy ztrácí náladu, trpělivost, má sklon být agresivní.

b) vlivy prostředí (sociální a materiální prostředí)

Důležitější je sociální prostředí, ve kterém člověk vyrůstá (rodina, škola...). Materiální prostředí znamená kvalitu životního prostředí, klimatické podmínky, změny životního prostředí, přírodní prostředí.

c) vlastní činnost člověka

Je to především hra, učení a práce – také i zájmová činnost.

V činnostech člověk získává nové poznatky, dovednosti, rozvíjí své psychické vlastnosti, utváří si nové vztahy k lidem, věcem, poznává nové souvislosti. (Strejček, 2009)

Formování osobnosti v činnostech závisí na:

- citovém vztahu k osobám, se kterými je činnost vykonávána,
- množství činnosti,
- metodě řízení činnosti,
- velikosti požadavků – přiměřené požadavky rozvíjejí osobnost příznivě
- motivaci (Pilařová, 2009)

1.3 Motivace a její vliv na výběr odborné školy

Motivace může mít velký vliv na způsob, jakým se rozhodujeme, ať už o volbě střední školy nebo o čemkoliv jiném. Když jsme motivováni, můžeme být více zaměřeni na dosažení našich cílů a rozhodovat se tak, abychom se k nim posunuli vpřed. Na druhé straně, pokud naše motivace klesne, můžeme mít tendenci odkládat rozhodnutí nebo se vyhýbat rozhodování vůbec. Někdy může být naše motivace kromě cílů ovlivněna i našimi hodnotami. Například, pokud jsou naše hodnoty spojeny s etikou, můžeme se rozhodovat tak, abychom dodržovali tato etická pravidla. Při rozhodování je důležité zvažovat nejen naši motivaci, co nás motivuje, ale také jaké budou důsledky našich rozhodnutí.

Motivace je pojem vyjadřující závěry toho, co je pozorováno, tj. že energetizované chování směřuje k dosažení určitých cílů, probíhá určitou silou (úsilím) a člověk při tom prožívá touhy a chtění. Jedinec je tím schopen selektivní pozornosti pro určitý podnět se změněnou vnímavostí pro jiné a udrží ji tak dlouho, dokud se nezmění výchozí podmínky. Pojem motivace také vysvětluje psychologické důvody chování, jeho osobní význam a zároveň vysvětluje variabilitu chování, proč se různí lidé orientují na různé cíle. Některé z těchto charakteristik nelze odlišit, protože různí lidé se ve stejné situaci chovají různě, podle toho, jak se v ní naučili dosahovat stejných cílů. (Nakonečný, 1996)

Motivaci lze vysvětlit jako proces podněcovaný výchozím motivačním stavem, v jehož obsahu se odráží nějaký deficit ve fyzickém nebo sociálním bytí jedince, a který směřuje k odstranění tohoto deficitu. To je prožíváno jako určitý druh uspokojení. Obsah tohoto uspokojení vyjadřuje *motiv* a jako takový je to dále neanalyzovatelná psychologická příčina chování. Síla motivu ovlivňuje intenzitu a kvalitu chování a projevuje se například jeho rázností, důkladností a vytrvalostí. Výchozí motivační stav popisovaný nějakým deficitem se označuje *potřeba*. Potřeby a motivy jsou tedy vnitřní psychické stavy, které se navzájem podmiňují a doplňují.

Je důležité mít na paměti, že jedinec může stejného cíle dosahovat v různých situacích různým způsobem, a to na základě právě vlivu motivů nebo vnějších motivujících podnětů (incentivů). Přitom se však podněty stávají incentivami jen vzhledem ke stávajícímu základnímu motivu, např. nápoj je incentivou jen pro žíznivého. (Nakonečný, 1996, Plháková, 2004)

„Motivace je souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které: 1) vzbuzují, aktivují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání; 2) zaměřují toto jednání a prožívání určitým směrem; 3) řídí jeho průběh, způsob dosahování výsledků; 4) ovlivňují též způsob reagování jedince na své jednání a prožívání, jeho vztahy k ostatním lidem a ke světu.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s.135)

1.3.1 Druhy motivací a jak žáky ovlivňují při volbě odborné školy

Motivace vnější a vnitřní

Vnitřní motivace je ta nejdůležitější při rozhodování žáka při volbě odborné školy jako výsledek jeho potřeb a zájmů. Přicházejí z jedince jako takového, z vnitřních mentálních pohnutek. Je hnána vůlí, př. hlad, žízeň, hladina hormonů, seberealizace, kulturní potřeby.

Vnější motivace je určena působením vnějších podnětů a vyvolává ji denní a roční doba, přítomnost či nedostatek lidí a podnětů v okolí, kteří např. žákovu volbu podporují, hrozba trestu, možnost odměny (uplatnění a ohodnocení na trhu práce), povzbuzování druhých, hodnocení. (Nakonečný, 1996, Plháková, 2004)

Motivace primární a sekundární

Primární či biologická motivace je vrozená, která funguje na základě instinktu a vyvíjí se podmiňováním. Slouží k přežití, reprodukci nebo k udržení zdraví.

Sekundární či sociální motivace je získaná a jsou to naučené tendence chování, jak jeho síly, tak i způsobu. Zajišťují adaptaci na nové sociální podmínky a začlenění žáka do nového kolektivu, reagují na nedostatek v sociálním bytí. (Nakonečný, 1996)

Vědomá a nevědomá motivace

Výsledkem *vědomé* motivace jsou činy, které děláme s tím, že víme, co a proč děláme. Při výběru odborné školy je pro žáka tato motivace klíčová.

Nevědomá motivace je proces, při kterém se jedinec dostane do stavu, který jako takový prožívá, uvědomuje si, ale na základě neznámé příčiny, je to tzv. návykové chování. Podle teorie S. Freuda je naše chování v naprosté většině případů motivováno nevědomě – pudově. (Nakonečný, 1996)

1.3.2 Motivy a jejich dělení

Jak již výše zmiňuji, motiv je osobní pohnutka, příčina činností a jednání jedince zaměřená na uspokojování určitých potřeb. Základní forma motivů jsou potřeby, ostatní formy se vyvíjejí z nich.

Pud je vrozené a nevědomé zaměření, které nás vede k energii nebo cílené činnosti až k nutkání, např. pud pohlavní, mateřský apod.

Zájem je získaný motiv, který se projevuje kladným vztahem člověka k předmětům nebo činnostem, které ho upoutávají po stránce poznávací nebo citové. Ustálený zájem označujeme jako zálibu.

Aspirace či ambice je snaha o sebeuplatnění a potřebu vyniknutí.

Cíl je uvědomělý směr aktivity, když chceme něčeho dosáhnout, něco vykonat, něčemu se vyhnout nebo něco dělat či nedělat.

Ideály jsou vrozené cíle, které má každý jedinec nastavené podle svých představ a potřeb, např. ideál životního partnera, způsobu života apod.

Motivy lze rozdělit do čtyř velkých skupin, přičemž se všechny skupiny kromě první sebezáchovné do větší či menší míry podílejí na tom, jakým směrem se vývoj žáka bude ubírat a čeho bude chtít v životě dokázat:

1) *sebezáchovné* – mají biologický základ, tyto primární, biologické pohnutky vedou k přežití jednotlivce nebo živočišného druhu, např. pud sebezáchovy, sexuální, rodičovské atd.

2) *stimulační* – mezi ně patří potřeba optimální úrovně aktivity a variabilních vnějších podnětů. Tyto pohnutky jsou také pravděpodobně vrozené, jejich uspokojování je podmínkou optimálního psychického zdraví (hravost, zvědavost, potřeba vyhledávat nové zážitky).

3) *sociální* – regulují a ovlivňují mezilidské vztahy i jejich subjektivní prožívání (např. potřeba úspěšného výkonu a potřeba moci).

4) *individuální psychické* – k těmto pohnutkám patří potřeba sebeurčení, potřeba svobodného rozhodování a jednání, snaha najít smysl života a řídit se vnitřními etickými standardy. A jejich uspokojování vede k dosažení duševního zdraví. (Plháková, 2004)

1.3.3 Potřeby jako základní formy motivů

„Potřeby vyjadřují výchozí motivační stav, který se vývojem (zkušeností) zpředměťňuje, tj. nachází určitý objekt činnosti a s ním spojený instrumentální vzorec chování. Vyjadřují vztahy k cílovým objektům.“ (Nakonečný, 1996, s.29)

Nejnámější členění potřeb je od amerického psychologa **Abrahama Maslowa (1908-1970)**, který je řazen mezi nejvlivnější myslitele v oblasti lidské motivace a zakladatelů humanistického proudu. Vytvořil hierarchii lidských potřeb a zobrazoval ji jako pyramidu, kterou můžeme vidět na **Obrázku 1 - Maslowova pyramida potřeb**, kde definuje 5 základních lidských potřeb. (Fontana, 2003).

Hierarchie potřeb začíná od těch nejnižších tedy fyziologických potřeb, následuje potřeba bezpečí a jistoty, potřeba lásky a sounáležitosti, potřeba uznání a úcty a dále potřeba seberealizace (růstu, metapotřeby – např. být vynikající a uznávaný ve svém oboru a být co nejvíce platný a prospěšný pro společnost).

Potřeby nižší jsou základní a vyšší jsou potřeby růstu. Uspokojení základních potřeb indikuje další potřebu umístěnou o patro výše. Vyšší potřeby jsou pro přežití jednotlivce méně důležité, protože jejich uspokojení je oddáleno až po uspokojení nižších potřeb, jsou tedy subjektivně méně naléhavé. Jsou to například potřeby kulturní (vzdělání, kulturní život apod.) a potřeba psychické (radost, štěstí, láska apod.).

Metapotřeby nemají hierarchické uspořádání. Aby však bylo dosaženo duševního zdraví člověka, musí být uspokojovány. Jejich frustrace či deprivace může vést až k „metapatologii“ (tj. nedůvěřivost, cynismus, deprese, vztek, nervozita apod.). (Nakonečný, 1996)

Obrázek 1 - Maslowova pyramida potřeb (tvorba autora)

1.4 Zájmy

Volba střední školy může mít velký vliv na budoucí kariéru a osobní život člověka. Proto je důležité brát v úvahu vlastní zájmy a schopnosti při jejím výběru. Zájmy mohou být různé, ať už se jedná o umění, vědy, jazyky, sport nebo jiné oblasti. Je třeba si uvědomit, co člověka baví a co ho zajímá. Pokud se žákovi nelíbí obor, který studuje, může to mít vliv na jeho studijní výsledky a motivaci. Zároveň je důležité zvážit, zda daný obor přináší dobré příležitosti na trhu práce, jak je finančně ohodnocen, a zda žákovi umožní dosáhnout jeho kariérních cílů. Proto by se žák měl informovat o možnostech dalšího vzdělávání a pracovních příležitostech v oboru, který plánuje studovat. Žák by měl také zvažovat, zda chce pokračovat ve svém vzdělání na vysoké škole a jaké předměty by mu mohly pomoci při přijímacím řízení. Pokud žák chce studovat medicínu, měl by zvážit střední školu s biologickým zaměřením, zatímco pokud má zájem studovat obchod, měl by si vybrat střední školu s ekonomickým zaměřením.

Co to vlastně zájem je a jak vzniká? Zájem žáka o nějakou činnost může vzniknout a být navázaný na odezvu na zpevnování od rodičů (jejich podpora, uznání a chvála). Nebo také může dokonce vzniknout následně spojením mezi takovými zálibami a rodiči. Pravděpodobně se na tom všem podílí i vrození činitelé. A to hlavně u zájmů, které vyžadují dovednosti také vrozené. (Fontana, 2003).

V tomto období se u žáků rychle rozvíjí motorické a percepční schopnosti, které mnohokrát vedou k novým a hlubším zájmům, např. zájmu o sport, kdy na základě úspěšných pohybových aktivit využívajících získanou sílu, hbitost a smysl pro rovnováhu, získávají posilu pro své ohrožené sebehodnocení. Mezi další zájmy patří četba, hudba, filmy a divadlo. Někteří žáci se mohou pokoušet o aktivní literární, hudební či výtvarnou tvorbu (Langmeier, Krejčířová 2018).

Jak uvádí Čačka (2000), postupně se mění nejen obsah, ale i forma zájmů. Zúžuje se jejich rozsah a zvyšuje náročnost. U některých žáků se tím dosáhne již v tomto věku určité výběrovosti a orientace. Žák upouští od přebíraných cílů a životních postojů z okolí, stabilizace zájmů ho připravuje na rozhodování o volbě povolání a profesionální přípravě. Prostřednictvím zájmů žáci poznávají své možnosti a zvyšují svou způsobilost.

Závěrem je tedy důležité, aby žák zvážil své zájmy a schopnosti a informoval se o možnostech, které střední odborná škola nabízí. Je to klíčový krok při jejím výběru, který může mít výrazný vliv na budoucí kariéru a život žáka. Je důležité, aby si žáci nechali dostatek času na výběr střední školy a nezaměřovali se pouze na popularitu školy mezi svými vrstevníky nebo na to, co si myslí, že by měli studovat kvůli tlaku rodičů nebo společnosti. Žáci by měli zvažovat své vlastní zájmy, talenty a kariérní cíle, aby si mohli vybrat střední odbornou školu, která jim umožní dosáhnout svého plného potenciálu.

2 VNĚJŠÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ŽÁKA PŘI VOLBĚ ODBORNÉ ŠKOLY

2.1 Rodina a socioekonomická situace rodiny

Důležitým vnějším faktorem, který může ovlivnit rozhodování žáků při volbě střední školy, je jejich rodinné prostředí a výchova. Rodina nadále poskytuje žákům i v tomto složitém období prepuberty základní citovou jistotu, bezpečí a útočiště, přestože už u nich probíhá proces uvolňování se z pout rodiny tzv. emancipace, nutné pro osobní zrání a pro dosažení potřebné samostatnosti. Při uvolnění z přílišné závislosti na rodičích žáci přemísťují zčásti své vazby na vrstevníky. Každý žák si při tom musí najít svůj vlastní způsob emancipace a prostředky, kterých užívá. To je důležité proto, aby se ubránil proti úzkosti, která vyplývá ze ztráty dosavadních jistot. Přemístění citových vztahů bývá nejčastěji doprovázeno přeháněním rozdílů, které žák hledá v chování, v názorech, v zájmech a v hodnotách rodičů a nových osob, ke kterým se mohou nyní přiklánět. To pak často vede k revoltě proti rodičům, jejich kritice a odmítání rodičovské přílišné kontroly, a naopak k nekritickému přijímání nových vzorů a nových životních cílů. Takovéto chování a postoj žáka k rodičům může mít vliv na rozhodování o volbě střední školy a případným radám jeho rodičů, které bude odmítat. Za normálních okolností si však žák i přes svou touhu po emancipaci udrží pozitivní vztahy k rodičům, ať je jakkoliv kritizuje, a zůstávají nadále nejdůležitějším zdrojem sociální opory. Proto se i v případě volby střední školy často obrací o radu na své rodiče, kteří mohou být svým povoláním pro žáka i vzorem. (Langmeier, Krejčířová, 2018)

Pokud jsou rodiče vstřícní k rozhodnutím svého dítěte a podporují ho, bude dítě pravděpodobně mít větší důvěru ve své schopnosti rozhodovat se. Na druhé straně, pokud jsou rodiče kritičtí a neustále dítěti říkají, co má dělat, může to mít za následek, že dítě bude neschopné se samo rozhodovat.

Volba střední školy je důležitým krokem v životě každého žáka. Je to rozhodnutí, které může mít vliv na celou budoucí kariéru. Při volbě střední školy je třeba zvažovat několik faktorů. Jedním z nich, který může hrát roli, je dostupnost a kvalita škol v dané oblasti. Pokud je žák omezen výběrem škol, může zvažovat i možnost studia na střední škole mimo své bydliště. To ale dále souvisí také s rodinnou socioekonomickou situací. Pokud žák žije v rodině s omezenými finančními možnostmi, může zvažovat možnost studia na střední škole s nižšími

náklady nebo co nejbližší svému bydlišti. Na druhou stranu, pokud má žák finanční podporu a možnosti, může zvažovat i střední školy s lepšími podmínkami a vyššími nároky.

Je důležité, aby si žák při volbě střední školy uvědomil, že jde o důležité rozhodnutí, které bude mít vliv na jeho budoucnost. Proto by měl zvažovat všechny faktory a konzultovat své plány s rodiči, učiteli a odborníky, kteří mu mohou pomoci s rozhodováním.

2.2 Vrstevníci

Jak již bylo výše zmíněno, období dospívání je charakterizováno uvolněním z přílišné závislosti na rodičích a zároveň navazováním významnějších vztahů s vrstevníky obojího pohlaví, což je v tomto věku klíčové a rozhodující pro budoucí správné převzetí manželských a rodičovských rolí. Rodina doteď dávala žákovi pocit jistoty, bezpečí a útočiště za jakýchkoliv okolností. Odpoutáváním se od rodiny ztrácí tuto jistotu, kterou mu nyní dávají nové vztahy. (Langmeier, Krejčířová, 2018)

Proto jsou vrstevníci jedním z faktorů, které mohou ovlivnit volbu školy u žáka. Mnoho se jich rozhoduje na základě doporučení svých vrstevníků anebo kamarádů, kteří již na dané škole studují. Důvodem je často to, že si chtějí najít skupinu lidí, se kterými se budou cítit jistě a pohodlně, a kteří budou sdílet podobné zájmy a cíle.

Vrstevnická skupina totiž slouží pubescentům jako opora, zvláště v novém prostředí a kolektivu. Socializace v jakékoliv vrstevnické skupině může žákovi pomoci se dále osamostatňovat, individualizovat a získávat nové sociální kompetence a zkušenosti. Tento proces sám o sobě má více fází:

1. Adaptace na skupinu.
2. Přijetí skupinové identity – žák se s vrstevníky ztotožňuje.
3. Postupné osamostatňování – projevuje se žakovou kritičností ke skupině, jejím normám a aktivitám, vede ke změnám ve struktuře a hierarchii skupiny.

Vrstevníci se stávají neformálními autoritami se značným vlivem a s velmi silnou potřebou přátelství. Přičemž přátelské vztahy jsou založeny na vzájemnosti (možnosti sdílet vnitřní pocity, názory a zkušenosti) a intimitě (možnost svěřit se příteli, důvěrnost a výlučnost). Později v adolescenci a mladé dospělosti tento přátelský vztah do určité míry nahradí vztah partnerský.

V tomto směru jde zatím jen o experimentování se sexuální rolí ve formě prvních lásek. (Vágnerová, 2000)

Vrstevníci mohou tedy hrát důležitou roli v rozhodovacím procesu při volbě střední školy, ale není to jediný faktor. Žáci také zvažují řadu dalších faktorů, jako jsou prestiž školy, kvalita výuky, dostupnost a cena, a tak dále. Je tedy důležité, aby vždy zvažovali všechny tyto okolnosti a aby se rozhodli na základě svých vlastních preferencí a potřeb, a nejen na základě doporučení svých vrstevníků.

2.3 Škola

Jak uvádí Čačka, (2000), role žáka se u pubescentů mění a žák o ní začíná přemýšlet. Jak o obsahu, tak o jejím významu a už nyní si uvědomuje vztah této role žáka k vlastní budoucnosti. Obsah role je žákem brán jako nevýznamná nutnost s tendencí příliš se nenamáhat, pokud to není nezbytné, a nedostat se do problémů. Tento postoj vyplývá z větší kritičnosti k požadavkům a normám dospělých, protože v tomto věku jejich názory a hodnoty nejsou automaticky přijímány a na významu nabývají normy třídy jako vrstevnické skupiny se svou vnitřní strukturou. Každý žák má na základě získaných kompetencí, vlivu a oblíbenosti v dané třídě svou pozici (leader, rebel, outsider...atd.), která určuje další rozvoj jeho osobnosti a stává se součástí jeho osobní identity. Žák získává díky soužití a prosazováním se ve třídě cenné sociální zkušenosti. Pro žáka je velmi důležité jeho zapojení do dění ve třídě a jistota, že je třídou akceptován. Pubescent zpochybňuje význam některých znalostí, považuje je za nesmyslné, zvláště ty nesrozumitelné a nepochopené. Větší objem nejasného a nesrozumitelného učiva posiluje žákovu nejistotu a je odmítán. Jen konkrétní a osobně akceptovaný cíl může u pubescenta zvýšit úsilí v souvislosti s koncem školní docházky a profesní volbou. Časem postupně dochází k rozčlenění žáků vzhledem k profesnímu začlenění. Úspěšnost přestává být cílem, ale prostředkem k dosažení svých cílů, podporovaná jak rodiči, tak pedagogy odlišným přístupem a náročností podle rozdělení na budoucí žáky a učně. Žák přijímá a akceptuje to, co mu imponuje a čeho (koho) si váží. Učitel jako autorita je přijímán na základě jeho vlastností, chování, odbornosti a celkového přehledu, schopností látku vysvětlit a smyslem pro humor. Oblíbenost učitele může motivovat žáka k danému předmětu a ovlivnit jeho volbu střední odborné školy, případně volbu povolání. (Vágnerová, 2000)

Dále může škola mít vliv na rozhodování žáků o volbě střední odborné školy v několika ohledech. Zde jsou některé způsoby, jakými škola může žáky ovlivnit:

1. Informace o oborech: Škola může poskytnout žákům informace o různých oborech a kariérních možnostech, které jsou k dispozici na středních odborných školách. Pokud žáci nevědí, co vlastně chtějí dělat, může tato informace pomoci při výběru vhodného oboru.
2. Podpora při přihlašování: Škola může také poskytnout podporu při přihlašování na střední odborné školy, jako například poskytnutí informací o termínech, požadavcích a postupech přihlašování. To může snížit stres a nejistotu, kterou mohou žáci pocítit při přihlašování.
3. Předchozí úspěchy: Úspěchy žáků, kteří odešli z dané školy na střední odborné školy, mohou být motivací pro žáky současné. Mohou tak být inspirováni příběhy bývalých žáků, kteří na středních odborných školách dosáhli vynikajících výsledků.

Celkově lze říct, že škola může mít významný vliv na rozhodování žáků o volbě střední odborné školy. Nicméně, konečné rozhodnutí zůstává vždy na žákovi samotném.

2.4 Masmédia

V dnešní moderní době jsou velmi rozšířená, lehce dostupná, všude kolem nás a mohou nás jednoduše ovlivňovat. Co to vlastně ta masmédia jsou?

„Hromadné sdělovací prostředky. Prostředky, jimiž se realizuje masová sociální komunikace, vymezená tím, že přenášené sdělení je přijímáno velkým, anonymním a heterogenním souborem adresátů a zpětná vazba od adresáta ke zdroji je zpožděná.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s.125)

Masmédia jsou buď tištěná (noviny, knihy) nebo elektronická (rozhlas, televize, internet). Ta druhá v poslední době nabývají na významu.

Prezentace škol v médiích je důležitá pro samotnou propagaci školy mezi širší veřejností, především mezi budoucí žáky. Škola si tak vytváří o sobě mediální obraz, který předurčuje, jakým způsobem bude navenek vystupovat v médiích. Důležitá je především konzistence jednotlivých výstupů napříč masmédií, jak v online reklamě, tak v případě té tištěné. Mezi důležité médii propagované informace patří: jaké obory lze ve škole studovat a jestli

Lze následně v navazujícím oboru studovat i na vysoké škole. V rámci náborových aktivit se školy předhánjí a nabízí také benefity, které lze během studia získat. Lze mezi ně zahrnout např. mimoškolní aktivity a mezi klíčové informace o škole patří novinky, úspěchy a významné události. Toto všechno si žáci můžou přečíst v tisku, slyšet na rozhlasových stanicích, vidět v televizi, v hromadné dopravě nebo nalézt na webových stránkách škol. Většina škol má totiž vlastní webové stránky, kde žák může najít informace o nabízených programech, přijímacím řízení, učitelích a další důležité informace. Novinkou jsou sociální média, jako vytvořené stránky na Facebooku, Instagramu, Twitteru a jiných platformách, kde jsou také sdíleny novinky, úspěchy a další informace o střední odborné škole. Dále zde mohou být k dispozici skupiny a stránky spojené s určitou školou nebo místem, kde můžete i o škole diskutovat s ostatními rodiči a žáky.

Při rozhodování o volbě střední odborné školy žákovi můžou pomoci online vyhledávače škol, např. webové stránky, jako je www.atlaskolstvi.cz/stredni-skoly, které vám umožní najít školy podle vašich kritérií, jako jsou umístění, typ studijního programu a další.

Internet a sociální média jsou v dnešní době natolik oblíbená, že pravděpodobně většina žáků hledá veškeré informace o středních odborných školách z pohodlí domova a dále je řeší v kruhu s rodinou či s vrstevníky. Je však důležité si uvědomit, že online informace o školách mohou být ovlivněny osobními zkušenostmi a názory jednotlivých uživatelů, takže je důležité prověřit a ověřit informace z různých zdrojů.

3 VOLBA POVOLÁNÍ A PORADENSKÁ ZAŘÍZENÍ

3.1 Volba povolání

Volba povolání u žáka v pubescentním věku přestává být předmětem fantazie, ale žák už začíná srovnávat svá přání se skutečností, bere v úvahu své schopnosti, školní prospěch a podmínky přijetí na různé střední školy, ale i budoucí uplatnění a s ohledem na požadavky současné společnosti. Při volbě povolání se zohledňují dva hlavní aspekty:

- 1) z hlediska žáka – aby zvolil povolání, které ho bude uspokojovat a v kterém uplatní své specifické schopnosti a zájmy,
- 2) z hlediska společnosti – aby byl získán pracovník splňující společenské zájmy (např. v současné době nedostatek psychologů, zubařů atd.)

Cílem dobré volby povolání je sladění těchto dvou aspektů, přitom jen malá část žáků má tak vyhraněné zájmy a silnou touhu po seberealizaci, že by zvolila povolání bez ohledu na vnější podmínky. A stejně tak malá část žáků se rozhoduje pod vnějším tlakem společnosti a volí povolání bez ohledu na své schopnosti nebo zájmy.

Jak uvádí Langmeier, Krejčířová (2018), volba povolání se podle Jaideho třídění na základě kombinace obou aspektů dělí na tři typy:

1. Typ A řídí svou volbu v podstatě pasivním podřízením podle přání a rozhodnutí rodičů nebo jiných významných autorit, anebo podle nahodilých vnějších skutečností bez ohledu na vlastní zájmy a sklony.
2. Typ B již má určitá přání, ale jeho představy jsou zatím často nejasné a proměnné a určují spíše obecnou orientaci. Nakonec pak volí pod vlivem různě silného tlaku z okolí.
3. Typ C má osobní plán založený na svých životních cílech a řídí svou volbu na jeho základě. Tento typ bývá velmi rozhodný, iniciativní se silnými seberealizačními tendencemi.

V současné době, kdy je nejvíce zastoupen Typ B a žáci mají méně přímých zkušeností a potřebných informací o povolání, které si volí, se poradenská pomoc ukazuje jako velmi důležitá. (Langmeier, Krejčířová, 2018)

Co je to vlastně volba povolání?

Tento, v poslední době stále častěji frekventovaný, pojem lze chápat různě na základě odlišných přístupů:

1. Rozhodnutí žáka na konci základní školy o studiu v dalším buď učebním nebo studijním oboru.
2. Všechna rozhodnutí od výběru střední školy až po výběr jakéhokoliv zaměstnání bez ohledu na věk.

Nejlepším výkladem volby povolání je, že je to proces, kdy žák nebo jedinec zvažuje na základě různých kritérií svůj postup v profesionální kariéře. Na konci tohoto procesu jedinec dospěje k rozhodnutí, ať už o volbě střední školy, pomaturitního, vysokoškolského studia nebo o volbě konkrétního povolání, změny dosavadního zaměstnání a rekvalifikace.

Kritéria, podle kterých dochází k rozhodování, se dělí do dvou skupin:

- Vlastní zájmy, představy, šance ale i omezující rysy hranice povahové, intelektové, tělesné a zdravotní.
- Znaky povolání – pracovní činnosti, pracovní prostředky a prostředí, poptávka na trhu práce a platové podmínky.

Z těchto kritérií pak plynou požadavky na uchazeče o dané studium a výkon příslušného povolání, dochází tak ke konfrontaci obou skupin kritérií. Volba střední odborné školy je nejsložitější v celém procesu profesní orientace, protože lze zvolit nejvíce možností a navazují na ni další volby, které jsou tou první směřovány. Zároveň probíhá v období žáka, kdy na ni ještě není zralý a je mu potřeba pomoci, za předpokladu respektování jeho přání. (Strádal, Nouzová, 1995; Hlad'o, 2012)

3.2 Výchova k povolání

Pro pomoc při volbě střední školy, resp. volbě povolání, musí být žák dostatečně připraven a na této přípravě se hlavně podílí základní škola během celého vzdělávání.

Cílem takovéto školní přípravy je, aby se žáci byli schopni zodpovědně rozhodovat o své další profesní a studijní orientaci. Tato příprava by měla plnit 4 základní funkce:

1. motivační – má žákům pomoci uvědomit si a ztotožnit se s obecnými principy, jako že je normální toužit po kariéře a profesionalitě, být prospěšný pro společnost, že každý má předpoklady a nalezne odpovídající povolání, ve kterém uplatní své vzdělání a bude úspěšný, protože ho bude bavit a uspokojovat,
2. sebezpoznávací – je založena na postupném objevování schopností, zájmů a povahových vlastností žáků, kteří by se je měli dát do souvislostí s požadavky na vybranou střední školu, popř. konkrétní povolání,
3. uvědomění si podstatných faktorů a kritérií – znamená seznámení žáků s nejdůležitějšími znaky povolání (např. pracovní činnosti, prostředky a prostředí), dále pak jakou mají podobu pro vybrané skupiny příbuzných povolání a z toho plynoucí požadavky na možnosti lidí,
4. informačně orientační – je zaměřena na přípravu žáků, aby byli schopni, až přijde čas, se na základě určitých informací rozhodnout o volbě střední školy, povolání a uměli roztrždit, které informace jsou k tomu podstatné. Dále pak kde je získají a jak se v nich mají orientovat. (Strádal, Nouzová, 1995)

3.3 Poradenství pro volbu povolání

Poradenství je jedna forma pomoci při volbě povolání a poslední fází procesu přípravy žáka pro volbu povolání. Pak již následuje volba samotná. Pomoc může probíhat na různých úrovních od poskytnutí informačních materiálů nebo testů žákovi až po celkovou diagnostiku a podrobnou analýzu osobnosti žáka. V České republice je poradenství realizováno ve dvou vedle sebe působících systémech, a to v resortu školství mládeže a tělovýchovy a druhý v resortu práce a sociálních věcí. Poradenství v resortu školství zaměřené na pomoc žákům a jejich rodičům při volbě povolání byla v rámci výchovného poradenství v roce 1980 upravena

vyhláškou, která je nyní nahrazena vyhláškou č.233/2003 Sb. Samotnou činnost poradenství v tomto resortu poskytují školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra) a poradenští pracovníci působící na základních školách v rámci tzv. školních poradenských pracovišť, jako je např. výchovný poradce. Výhoda takového poradenského systému je jeho široká dostupnost a schopnost oslovit a uspokojit co nejvíce žáků. Mezi jeho hlavní složky patří postupné a soustavné poskytování informací žákům o hlavních typech a druzích škol a jejich společenském poslání přiměřeně k jejich věku, o soustavě studijních a učebních oborů, které lze na středních školách studovat, a která povolání lze poté vykonávat, o systému odměňování a sociálního zabezpečení. Přičemž je soustavně a komplexně sledován, zaznamenáván a hodnocen vývoj žáků s postupným rozvíjením jejich vlastního sebepoznávání a sebehodnocení. Ve školství jsou dále vytvářeny podmínky pro rozvíjení vlastností významných pro jejich studijní a profesionální vývoj. Systematickou poradenskou a konzultační činností školští pracovníci pomáhají žákům postupně vytvářet a ujasňovat si jejich představy o dalším studiu a budoucím povolání, ale i v průběhu jejich bezprostředního rozhodování žáků na konci základní školy.

Poradenství v resortu práce a sociálních věcí se zaměřuje na řešení otázek souvisejících se správnou volbou povolání a s přípravou na profesní rozhodování, ale také na problematiku změny povolání, změny kvalifikace a dalšími problémy spojenými se ztrátou a znovuzískáním zaměstnání. (Hlad'o, 2012)

3.4 Subjekty zabývající se poradenstvím ohledně volby povolání

3.4.1 Výchovný poradce

Výchovný poradce, který působí na všech základních školách, hraje stěžejní roli a měl by fungovat jako vstupní článek celého modelu poradenství pro volbu povolání. Jeho postavení, práva a povinnosti jsou dány vyhláškou a kvůli výkonu poradenství má sníženou vyučovací povinnost o jednu až tři hodiny týdně dle počtu žáků školy. Je to kvalifikovaný, zkušený, osobnostně a sociálně zralý pedagog, mezi jehož hlavní úkoly patří poradenské, informační a metodické činnosti ostatním pedagogům a třídním učitelům při rozhodování o vzdělávací a profesní dráze žáků.

Nejvíce se věnují informační činnosti tím, že poskytují žákům a jejich rodičům informace a přehledy o typech středních škol, studijních a učňovských oborech na daných školách, požadavcích a kritériích přijetí. S tím vším souvisí i nutná administrativa, příprava a realizace exkurzí, přednášek, besed a individuálních konzultací pro žáky a jejich rodiče.

V oblasti poradenské koordinují profesní vzdělávání k volbě povolání a v rámci diagnosticko – poradenské činnosti provádějí základní skupinová a individuální šetření k volbě povolání žáků. S tím samozřejmě souvisí i následné zpracování zájmových dotazníků, poradenství rodičům a spolupráce se školskými poradenskými zařízeními, např. pedagogicko-psychologickou poradnou. Dále i zajišťuje skupinové návštěvy žáků v Informačním a poradenském středisku při úřadu práce. (Hlad'o, 2012)

Úspěšnost poradenství je založena na dialogu poradce s žákem a na aktivní spolupráci žáka, který se umí orientovat ve sdělených informacích a umí vyhodnotit kritéria, která jsou pro něho důležitá. Pro takovou pomoc musí být žák dostatečně připraven a na této přípravě se hlavně podílí základní škola během celého vzdělávání. (Strádal, Nouzová, 1995)

Pomoc žákovi spočívá v zaměření se na podporu v úsilí přijmout ucelený a přiměřený obraz sebe sama a své role ve světě práce. Porovnat si tento obraz se skutečností a převést do reality tak, aby v něm našel své vlastní uspokojení a zajistil také prospěch společnosti. (Langmeier, Krejčířová, 2018)

Při poskytování pomoci žákovi si musí poradce nejdříve položit dvě otázky:

- 1) Jaké povolání se asi bude žákovi líbit?
- 2) Pro jaké povolání se žák nejvíce hodí?

Nejlepší varianta je, když odpovědi na obě otázky jsou totožné. Žáci bohužel mívají často ambice, na které nestačí. Nikdo, ani poradce, jim nechce bránit, aby se pokusili o to, co se jim líbí, protože mohou překvapit, když jim o něco jde. Žáci však než dospějí ke konečné volbě povolání, prochází i stádiem s nedostatkem realismu, tzn. že neznají skutečnou náplň práce a nemají přesnou představu o požadované kvalifikaci a dovednostech.

Podle jedné z verzí Superova modelu pokrývající celý život jedince, lze vývojová stadia při volbě povolání u žáků věkově vymezit. Je to velice individuální záležitost, někteří žáci se totiž mohou do některého stadia dostat později nebo dokonce vůbec.

1. *Stádium fantazií* – v tomto období raného dětství, až do prvních ročníků ZŠ si děti představují povolání na základě fantazií bez přemýšlení o skutečnostech, které jsou s tím spojené (např. astronaut, pasák ovcí).

2. *Stádium zájmu* – v pozdním dětství, tzn. vyšší třídy ZŠ je fantazie u žáků nahrazen zájmem.

3. *Stádium schopnosti* – jedná se o střed druhé desítky let věku (14-15 let), kdy si žáci začínají uvědomovat své důležité schopnosti a umí zamítnout volby, které jsou nad a pod úrovní jejich schopností.

4. *Stádium ohledávání* – před koncem druhé desítky let věku někteří žáci již v tuto dobu zjišťují další skutečnosti z pracovního života a podávají první žádosti o zaměstnání.

Superův model pomáhá učitelům (poradci) jako vodítko při poradenství pro volbu povolání. Hlavním úkolem poradce pro volbu povolání je přimět žáky k přemýšlení o nejvhodnějším možném povolání pro něj. Pomáhá získat informace o dovednostech a kvalifikaci, které je pro dané povolání potřeba. Také je důležité, aby si žák uvědomil příležitost a dlouhodobý výhled pro uplatnění takové volby povolání. Poradce může žákovi navrhnout možnosti, ale neměl by říkat, čím by měl být. U nerozhodných žáků může k úvahám pomoci některé z vypracovaných třídění povolání, např. Hollandovo rozděluje povolání podle typu pracovního prostředí, který poskytuje. Přehledné uspořádání obsahuje příklady typů jednotlivých kategorií a odpovídající osobnostní vlastnosti žáka. Na základě žákových výsledků Hollandova dotazníku pro volbu povolání poradce může určit typ povolání ze šesti kategorií.

Po určení typu následuje procházení konkrétními příklady a vybírání toho nejlepšího pro daného žáka vzhledem k jeho zájmům. Následují informace o požadované kvalifikaci a dostupnosti zaměstnání. Mezi další testy používané pro volbu povolání, odkrývající sklony a zájmy žáka patří sestava užití psychologie (APU – Applied Psychology Unit), dostupné jako počítačový program. (Fontana, 2003)

3.4.2 Školní psycholog

Funkce školního psychologa může a nemusí být na dané škole, podle velikosti školy a rozhodnutí ředitele na základě financí. V současnosti jsou zřízeny v menší míře a jeho role v poradenství pro profesní volbu spočívá v individuální a skupinové psychologické diagnostice a v preventivní a intervenční práci se třídami. Hlavní činností, krom profesního poradenství,

je řešení poruch chování a učení u žáků a vztahových problémů. Co se týče pomoci při výběru dalšího vzdělávání a výběru profese školní psycholog spolupracuje s výchovným poradcem a třídními učiteli a provádí komplexní psychologické vyšetření žáka s rozбором výsledků se zaměřením na posouzení zájmů, schopností a předpokladů a na zjištění osobnostních vlastností. Dále s výchovným poradcem připravuje školní koncepci profesního směřování žáků. Jako odborník na poradenství má oproti výchovnému poradci více času pro individuální práci se žáky, ale i znalosti o prostředí školy a o rodině žáka. Koordinuje poradenské služby mimo školu a spolupracuje se školskými poradenskými zařízeními. Ve škole pak pořádá besedy se žáky a jejich rodiči, kde pak informuje o přípravě na přijímací řízení ke vzdělávání na středních školách. (Hlad'o, 2012)

3.4.3 Školní speciální pedagog

Tato osoba se věnuje výchově a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich integrací mezi ostatní žáky. U žáků se zdravotním znevýhodněním nebo postižením je zvlášť důležitá správná volba profese pro jejich úspěch v dalším životě. Jeho prací jsou depistážní, diagnostické, intervenční, metodické a koordinační činnosti. (Hlad'o, 2012)

3.4.4 Třídní učitelé

V podstatě lze říct, že každý učitel je i výchovným poradcem (Fontana, 2003), zejména pak třídní učitelé aktivně se spolupodílejí ve škole na profesním poradenství. Třídní učitelé organizují a řídí ve své třídě profesně orientační činnost. Sledují a hodnotí realizaci informační činnosti mimo školu. Svým žákům a rodičům průběžně poskytují individuální konzultace a individuálně pracují s žáky na utváření profesních představ, přání a cílů. Přitom nepřetržitě sledují a hodnotí celkový vývoj žáků a dokumentují ho. Třídní učitelé mohou žákům na základě úzké spolupráce a dobré znalosti jejich osobnosti významně pomoci při plánování profesní orientace. Zároveň spolupracují s výchovným poradcem, případně se školním psychologem a speciálním pedagogem. (Hlad'o, 2012)

3.4.5 Pedagogicko-psychologická poradna

Je to zařízení, jak bylo uvedeno výše, v působnosti Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT) zastoupená ve všech okresech. Poradenství je v nich široce zaměřeno, od hlediska výchovného, psychologického po diagnostické atd. V oblasti volby povolání se pedagogicko – psychologické poradny zaměřují spíše na specifické skupiny dětí a na diagnostiku předpokladů dětí, které jsou dány charakteristickými znaky osobnosti. Tato zařízení jsou zároveň jedním z hlavních partnerů škol při zabezpečování poradenství pro volbu dalšího vzdělávání, případně volby povolání, protože pro poradenské pracovníky na základních i středních školách zajišťují informační a metodickou činnost. Pracovníci těchto poraden pomáhají žákům a rodičům při volbě dalšího vzdělávání formou psychologické a speciálně-pedagogické diagnostiky a posouzením intelektových a osobnostních předpokladů pro studium. Pomáhají při výběru vhodného studijního nebo učebního oboru a podávají informace o jednotlivých středních školách. Kromě této pomoci zajišťují individuální a skupinovou pomoc při řešení problémů spojených s vývojem osobnosti dítěte. Pro pedagogy zajišťují metodickou, školící a vzdělávací činnost a odbornou pomoc. (Hlad'o, 2012)

3.4.6 Speciálně pedagogická centra

Tyto poradny těsně spolupracují s pedagogicko-psychologickými poradnami a pomáhají žákům se zdravotním postižením a žákům se zdravotním znevýhodněním, kteří jsou integrováni v běžných školách. Poradenské služby, zahrnující i poradenství o volbě povolání, poskytují buď na jejich pracovišti, přímo ve školách a v rodinách nebo zařízeních, která o ně pečují.

3.4.7 Poradenské středisko při úřadu práce

Je to instituce v působnosti resortu práce a sociálních věcí – Správy služeb zaměstnanosti Ministerstva práce a sociálních věcí, která se začala dynamicky rozvíjet v roce 1990 po vytvoření okresních úřadů práce. Nyní jsou vybudována informační poradenská střediska (IPS), která fungují při některých úřadech práce, a jejich úlohou je koordinační role v poradenském systému včetně sféry školství, tedy výše uvedené výchovné poradce ve škole a pedagogicko-psychologické poradny. (Strádal, Nouzová, 1995)

Žákům a jejich rodičům poskytují ucelené informace a poradenství k volbě povolání, resp. volbě střední školy. Kromě tohoto jsou střediska určena i pro absolventy středních a vysokých škol, nezaměstnaným uchazečům o práci ať už absolventů nebo jiných občanů (i se změněnou pracovní schopností) bez ohledu na to, zda jsou na úřadu práce evidováni nebo ne. Poradenská a informační činnost těchto zařízení je pro žáky ze základních škol buď individuálního charakteru po domluvení konkrétního termínu (rady, konzultace, diagnostický rozhovor atd.) nebo skupinového (besedy, přednášky, diskuse, aj.). Během domluvené návštěvy, nejčastěji výchovným poradcem, seznamují žáky s podmínkami práce v co největším počtu povolání s přihlédnutím k možnostem zaměstnání a profesní kariéry, i s podmínkami, které musí kvůli kvalifikačním předpokladům splnit. Dále žákům poskytují informace pro volbu druhu vzdělání nebo profesní přípravy s ohledem k jejich schopnostem, způsobilosti, zájmům a možnostem zaměstnání. K tomu mají k dispozici kvalitní a aktuální informační materiály o jednotlivých školách a oborech v daném regionu, multimediální programy, počítačové databáze aj. s přehledem možností studia na středních školách (SŠ), středních odborných učilištích (SOU), nástavbových studií a vysokých školách. Využívají přitom všem počítačové testy zájmové orientace, informují o perspektivách uplatnění po ukončení vzdělávání, o charakteristikách a náplních profesí a požadavcích na uchazeče. Žáky také informují o možnostech hledání práce přes personální agentury, jak fungují úřady práce a o podmínkách zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání. Tím, že mají aktuální informace o vývojových trendech na trhu práce nejen z regionu ale z celé České republiky, patří tato zařízení mezi nejvýznamnější partnery základních škol při přípravě žáků na volbu povolání, resp. volbu střední školy. (Hlad'o, 2012)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VLASTNÍ VÝZKUM FAKTORŮ OVLIVŇUJÍCÍ VOLBU ODBORNÉ ŠKOLY

4.1 Motivace, cíl a stanovení výzkumných otázek

Praktická část je založena na výzkumném šetření, pro které jsem zvolil metodu kvantitativního výzkumu, který jsem provedl dotazníkovou formou. V aplikaci www.my.surveo.com jsem sestavil dva typy dotazníků, pro žáky 1. ročníků středních odborných škol s titulem „A – Dotazník pro žáky 1. ročníků odborné školy“ a pro žáky 9. tříd základních škol s názvem „B – Dotazník pro žáky 9. tříd základní školy.“ Následně byly mailovým odkazem odeslány učitelům, jejichž prostřednictvím byly zadány k online vyplnění a to žáky 9. tříd na Základní škole a Mateřské škole Krčín v Novém Městě nad Metují, kteří se rozhodli a podali přihlášky na odborné střední školy, a žáky 1. ročníků vybraných oborů Střední průmyslové školy a Střední odborné školy Dvůr Králové nad Labem. Pro žáky 1. ročníků odborné školy byly některé otázky smysluplně zjednodušeny a závěrečná část dotazníku byla doplněna o otázky sloužící jako zpětná vazba spokojenosti se svou volbou po pololetním působením ve škole.

Cíl práce

Hlavním cílem práce je zjistit, jaké faktory ovlivňují výběr odborné školy, proto pro své výzkumné šetření volím tyto výzkumné otázky, které v kapitole Shrnutí a diskuse na základě svých výsledků z dotazníků zodpovídám:

1. Co nebo kdo má největší vliv na žáka při volbě odborné školy?
2. Jaké další faktory ovlivňují jejich profesní zaměření?
3. Kolik žáků 9. tříd základní školy ví, co by v životě chtělo dělat?
4. Jaké poradenské zařízení zabývající se volbou povolání navštíví nerozhodnutí žáci 9. tříd základní školy s rodiči nejčastěji, pokud této možnosti využijí?

4.2 Metodologie

V dotaznících jsem zvolil uzavřené a polouzavřené položky, kdy žáci odpovědi vybírali a seřazovali. Z uzavřených položek jsem použil jak dichotomické, které mají dvě vzájemně se vylučující odpovědi, tak položky s vícero možných odpovědí – polytomické, a to výběrové, výběrové škálové a výčtové. (Chráška, 2007)

Data z obou dotazníků byla následně aplikací my.surveio.com každá zvlášť zpracována a podrobena výsledné analýze. Výstupem jsou jednotlivé prezentace s tabulkami a dílčími hodnoceními. Ta jsou v případě výběrových škálových položek, vzhledem k časté volbě „zlaté střední cesty“, provedena na základě součtu procentuálního zastoupení hodnot 3, 4 a 5. Pokud nastala shoda součtu nebo je rozdíl jen 1 %, rozhoduje o pořadí zastoupení odpovědi hodnoty 5 – nejvíce. V kapitole Výsledky výzkumného šetření za vyhodnocenými výstupy z dotazníků poté porovnávám v některých případech pomocí grafů výsledky obou skupin – žáků 9. tříd základní školy a žáků 1. ročníků odborné střední školy. Na tomto základě ve Shrnutí a diskusi zodpovídám stanovené výzkumné otázky.

Při vyhodnocování je nutné brát v úvahu, že odpovědi mohou být zkreslené (žakovým subjektivním hodnocením nebo volbou, kterou si myslí, že od něj okolí společensky očekává, a realita je přitom jiná). Metodu dotazníku jsem však zvolil proto, že tato varianta byla snadněji a časově lépe proveditelná. Žáci zároveň mohli odpovědi více zvážit, nebyli nuceni pod časovým tlakem k okamžité odpovědi, jako by tomu bylo u rozhovoru.

4.3 Výzkumné soubory

Zadaný dotazník A vyplňovalo v časovém rozmezí 21.- 23.4.2023 celkem 86 žáků 1. ročníků Střední průmyslové školy a Střední odborné školy Dvůr Králové nad Labem, celkem ze 4 tříd:

1I – Informační technologie (maturitní obor)

1B – Aplikovaná chemie (maturitní obor)

1E – Kosmetické služby (L-kový maturitní obor)

1D – Kadeřník (nematuritní obor).

Druhý typ dotazníku B vyplňovalo od 19.-21.4.2023 celkem 38 žáků 9. tříd Základní školy a Mateřské školy Krčín v Novém Městě nad Metují (tj. ze 2 tříd), kteří se rozhodli a podali přihlášky na odborné střední školy.

4.4 Výsledky výzkumného šetření

4.4.1 Zhodnocení výsledků

A – Dotazník pro žáky 1. ročníků odborné školy

Tabulka 1 - Statistika respondentů

100	86	0	14	86,0%
Počet návštěv	Počet dokončených	Počet nedokončených	Pouze zobrazeno	Celková úspěšnost vyplnění dotazníku

1. Jsem:

Tabulka 2 - Zastoupení pohlaví respondentů

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) muž	38	44,2 %
b) žena	48	55,8 %

Jak z Tabulky 2 – Zastoupení pohlaví respondentů vyplývá, že dotazník vyplňovalo více dívek než chlapců, a to více jak o 10 %, což se dalo podle zaměření vybraných a oslovených oborů očekávat.

2. Jakého nejvyššího vzdělání dosáhli tví rodiče?

Tabulka 3 - Dosažené vzdělání rodičů

	ZÁKLADNÍ	STŘEDNÍ BEZ MATURITÝ- VYUČENÍ	ÚPLNÉ STŘEDNÍ S MATURITOU	VYSOKOŠKOLSKÉ
Matka (%)	17	26	39	18
Otec (%)	16	32	41	11

Většina rodičů dotazovaných žáků dosahuje úplného středního vzdělání (shodně cca 40 % u obou rodičů) nebo středního bez maturity – vyučení, kde převládají otcové.

3. Svůj prospěch na základní škole bych ohodnotil/a takto:

Tabulka 4 - Osobní hodnocení prospěchu

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) výborný	16	18,6 %
b) chvalitebný	31	36,0 %
c) dobrý	26	30,2 %
d) dostatečný	2	2,4 %
e) nedostatečný	11	12,8 %

Více jak dvě třetiny respondentů hodnotí svůj prospěch na základní škole výborný až dobrý. Zbytek žáků hůře než dobrý, což odpovídá tomu, že 3 z oslovených tříd jsou maturitní a 1 učební nematuritní obor.

4. Jak bys ohodnotil/a své vlastnosti?

Tabulka 5 - Osobní hodnocení vlastností žáka SŠ (v procentech)

nejméně - nejvíce	1	2	3	4	5
Cílevědomost	17	25	29	15	14
Samostatnost	13	14	23	33	17
Rozhodnost	22	23	35	11	9
Odvážnost	15	22	26	27	10
Citlivost	21	15	22	20	22
Zvídavost	17	15	23	21	24
Tvrdohlavost	18	16	26	17	23
Pohodlnost	14	12	33	22	19
Oblíbenost	20	23	36	12	9

Nutno podotknout, že výsledky této položky mohou být zkreslené, vzhledem k subjektivnímu hodnocení žáka sebe sama, které nemusí odrážet realitu. U některých vlastností, které žáci sami nedovedou vyhodnotit, je vidět, že zvolili „zlatou střední cestu“ (např. pohodlnost, rozhodnost, oblíbenost). Jako klíčové vlastnosti pro rozhodování o volbě střední školy a budoucí profese sledují cílevědomost, samostatnost, rozhodnost, odvážnost a zvídavost, u kterých jsou zajímavé výsledky. Z vyhodnocení procentuálního zastoupení odpovědí vyplývá (tzn. součet u hodnot 3- 5 je nad nebo pod 60 %), že se žáci necítí cílevědomí, avšak samostatní, odvažní a zvídaví, ale nerozhodní a pohodlní.

5. Víš, co bys chtěl/a v životě dělat?

Tabulka 6 - Rozhodnutí o budoucím povolání

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) ano	41	47,7 %
b) ne	45	52,3 %

Z výsledků v Tabulce 6 – Rozhodnutí o budoucím povolání je patrné a překvapující, že větší část žáků SŠ neví, co by v životě chtěla dělat, i přesto, že už si vybrala střední odbornou školu se specifickým zaměřením.

6. Bylo rozhodování o volbě odborné školy pro tebe jednoduché?

Tabulka 7 - Odpovědi na otázku o obtížnosti rozhodování

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) jednoduché	10	11,6 %
b) spíše jednoduché	30	34,9 %
c) spíše složité	25	29,1 %
d) složité	21	24,4 %

Polovina žáků SŠ (53,5 %) hodnotí své rozhodování o volbě odborné školy jako „spíše složité“ a „složité“, přičemž jedna třetina všech žáků „spíše jednoduché“.

7. Informace o zvolené odborné škole jsi se dozvěděl/a:

Tabulka 8 - Získávání informací o zvolené odborné škole

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) od rodičů	13	15,1 %
b) od sourozenců/ spolužáků	9	10,5 %
c) po exkurzi ve firmě	1	1,2 %
d) na Dni otevřených dveří	12	14,0 %
e) burza škol	14	16,2 %
f) z internetu	30	34,9 %
g) ze setkání se zástupci jednotlivých škol uspořádané naší školou v rámci rodičovských schůzek	7	8,1 %

Nejvíce žáci SŠ získávali informace o zvolené odborné škole z internetu, dále pak podobně na burze škol, od rodičů, na Dni otevřených dveří a pak teprve od sourozenců/spolužáků a na exkurzi ve firmě.

8. Co tě nejvíce ovlivnilo při výběru odborné školy?

Tabulka 9 - Porovnání vlivů na výběr odborné školy (v procentech)

nejméně - nejvíce	1	2	3	4	5
a) zájmy	21	12	19	14	34
b) rodiče	45	19	14	12	10
c) sourozenec	65	8	12	4	11
d) kamarádi	55	16	17	3	9
e) škola	44	16	22	9	9
f) učitel	58	14	9	12	7
g) poradenské zařízení	73	5	9	3	10

Z hodnocení procentuálního zastoupení odpovědí vyplývá, že se žáci SŠ nejvíce rozhodovali při výběru odborné školy na základě svých zájmů. Další významné vlivy na ně měli škola, rodiče a učitel. Teprve poté je patrný vliv kamarádů a sourozenců. Nejmenší vliv měla poradenská zařízení.

9. Jaké další faktory tě ovlivnily při výběru odborné školy?

Tabulka 10 - Porovnání dalších faktorů ovlivňujících výběr odborné školy (v procentech)

nejméně - nejvíce	1	2	3	4	5
a) uplatnění na trhu práce	21	12	27	18	22
b) finanční ohodnocení na trhu práce	24	11	22	24	19
c) možnost nadále se věnovat svým koníčkům	23	11	24	17	25
d) vzdálenost školy od bydliště	32	13	18	17	21
e) kvalita a prestiž zvolené školy	27	17	32	15	9

Další důležité faktory, podle kterých se žáci SŠ rozhodovali při výběru odborné školy, byly možnost nadále se věnovat svým koníčkům, uplatnění na trhu práce a finanční ohodnocení na trhu práce. Méně důležitou hodnotili vzdálenost školy od bydliště a nejméně důležitá pro ně byla kvalita a prestiž školy.

10. Zúčastnil/a jsi se se svou základní školou exkurzí do firem?

Tabulka 11 - Odpovědi na účast na exkurzi do firem během studia na základní škole

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) ano	26	30,2 %
b) ne	60	69,8 %

Jenom jedna třetina dotazovaných žáků SŠ se zúčastnila se svou základní školou nějaké exkurze do firem.

11. V případě, že jsi odpověděl/a ano, pokračuj touto otázkou, jinak ji přeskoč.

Tabulka 12 - Spokojenost s exkurzí do firem

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) exkurze byla velkým přínosem, už vím, co chci v životě dělat	3	10,1 %
b) exkurze byla zajímavá, ale neoslovilo mě to	7	26,4 %
c) vůbec mě to tam nebavilo, ztráta času	5	21,3 %
d) uvítal/a bych ještě jiné, např.....	11	42,2 %

Ti žáci SŠ, co se zúčastnili se svou základní školou nějaké exkurze do firem, hodnotili tuto akci většinou jako přínosnou a zajímavou a uvítali by ještě i jiné. Jenom pro jednu pětinu žáků byla nezáživná.

12. Musel/a jsi při výběru školy řešit finanční stránku?

Tabulka 13 - Zohlednění finanční stánky při výběru odborné školy

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) ano	10	11,6 %
b) spíše ano	12	13,9 %
c) spíše ne	22	25,6 %
d) ne	42	48,9 %

Finanční stránka a socioekonomická situace v rodině nehrála při výběru odborné školy významnou roli. Většina, cca 75 % žáků odpovědělo, že ji nemuselo nebo „spíše ne“ řešit.

13. Navštívil/a jsi nějaké poradenské zařízení kvůli volbě školy, případně povolání, a které?

Tabulka 14 - Využití návštěvy poradenského zařízení kvůli volbě odborné školy

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) ano, pedagogicko-psychologická poradna	5	5,8 %
b) ano, speciálně pedagogické centrum	6	7,0 %
c) ano, výchovného poradce	10	11,6 %
d) úřad práce	0	0,0 %
e) ne	73	84,9 %

Možnost navštívit nějaké poradenské zařízení pro volbu školy/povolání využilo jen cca 15 % žáků SŠ, přičemž pomoc hledali nejčastěji u výchovného poradce. Podle počtu odpovědí lze předpokládat, že i v kombinaci s pedagogicko-psychologickou poradnou nebo dokonce speciálně pedagogickým centrem.

14. Po půl roce studia na vybrané škole mohu říct, že bych si danou školu vybral/a znovu:

Tabulka 15 – Opětovná volba stejné odborné školy

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) ano	18	20,9 %
b) spíše ano	35	40,7 %
c) spíše ne	18	20,9 %
d) ne	15	17,5 %

Více žáků (tj. cca 61 %) na tuto otázku odpověděla, že by si tuto školu zvolila znovu. Poměrně velká část (více jak jedna třetina) vybrala odpověď, že „ne“ nebo „spíše ne“.

15. Vyber, co bys o zvolené škole řekl/a:

Tabulka 16 - Hodnocení zvolené odborné školy

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) plní má očekávání, jsem spokojen/a.	37	43,0 %
b) studium je moc těžké	24	27,9 %
c) měl/a jsem zvolit jiný obor	15	17,4 %
d) mám tu spoustu nových kamarádů	41	47,7 %
e) nelíbí se mi tu a nikoho neznám	14	16,3 %

Celkově v hodnoceních a vyjádřeních o zvolené odborné škole převládají kladné odpovědi, že studium plní očekávání a skoro polovina žáků si zde našla spoustu nových kamarádů. Čtvrtina dotazovaných hodnotí studium jako moc těžké. Zhruba u 17 % žáků převažuje negativní názor způsobený buď špatnou volbou oboru nebo celkovou nespokojeností s neschopností navázat kamarádství.

B – Dotazník pro žáky 9. tříd základní školy

Tabulka 17 - Statistika respondentů

45	38	0	7	84,4%
Počet návštěv	Počet dokončených	Počet nedokončených	Pouze zobrazeno	Celková úspěšnost vyplnění dotazníku

1. Jsem:

Tabulka 18 - Zastoupení pohlaví u dotazovaných žáků 9. tříd

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Muž	24	63,2 %
Žena	14	36,8 %

Na začátku byly zvoleny otázky nevyžadující velkou námahu při odpovídání a měla plnit funkci úvodu k dotazování. Na základě výsledků první z nich, lze konstatovat, že mezi žáky 9. tříd, kteří si vybrali střední odbornou školu a vyplnili dotazník, je více chlapců než děvčat.

2. Jakého nejvyššího vzdělání dosáhli tví rodiče?

Tabulka 19 - Dosažené vzdělání rodičů žáků 9. tříd základní školy

	ZÁKLADNÍ	ÚPLNÉ STŘEDNÍ S MATURITOU	STŘEDNÍ BEZ MATURITÝ- VYUČENÍ	VYSOKOŠKOLSKÉ
Matka (%)	7,9	50	23,7	18,4
Otec (%)	5,3	39,4	34,2	21,1

U vzdělání rodičů žáků 9. tříd základní školy převládá u obou rodičů úplné střední s maturitou (u matek více, až 50 %). Poté následuje střední bez maturity – vyučení, kde naopak mají větší zastoupení otcové. Vysokoškolské vzdělání je u obou rodičů téměř vyrovnané a dosahuje cca pětinu z celkového počtu dotazovaných. Nejmenší podíl má u této skupiny vzdělání základní.

3. Svůj prospěch na základní škole bych ohodnotil/a takto:

Tabulka 20 - Osobní hodnocení prospěchu žáka 9. třídy

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) výborný	6	15,8 %
b) chvalitebný	21	55,2 %
c) dobrý	9	23,7 %
d) dostatečný	2	5,3 %
e) nedostatečný	0	0,0 %

Většina žáků (71 %) ohodnotila svůj prospěch jako „výborný“ až „chvalitebný“. Ve větší míře jako „dobrý“ a jen 5 % žáků, dle svého hodnocení prospívalo dostatečně.

4. Jak bys ohodnotil/a své vlastnosti?

Tabulka 21 - Osobní hodnocení vlastností žáka 9.třídy (v procentech)

nejméně - nejvíce	1	2	3	4	5
cílevědomost	11	15	37	21	16
samostatnost	5	16	34	29	16
rozhodnost	8	24	44	21	3
odvážnost	9	20	37	18	16
citlivost	9	34	23	21	13
zvědavost	8	16	25	41	10
tvrdohlavost	12	21	21	23	23
pohodlnost	10	24	34	29	3
oblíbenost	13	31	31	20	5

U této otázky jde o velmi subjektivní sebehodnocení žáků, proto výsledky mohou být zkreslené. Je zde vidět váhavost a možnost zvolit „zlatou střední cestu“ je v mnoha případech patrná. Přesto lze z výsledků a jejich hodnocení (opět je součet u hodnot 3-5 buď nad nebo pod 60 %) říct, že se žáci 9. tříd často zhodnotili jako samostatní, zvědaví. Z dalších vlastností důležitých pro rozhodování o volbě odborné školy/profese převažují cílevědomost, odvážnost a rozhodnost. Podle jejich hodnocení jsou však pohodlní a tvrdohlaví.

5. Víš, co bys chtěl/a v životě dělat?

Tabulka 22 - Počty rozhodnutých žáků o budoucím povolání

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) ano	33	86,8 %
b) ne	5	13,2 %

Překvapivě většina oslovených žáků 9. tříd podle odpovědí ví, co by chtěla v životě dělat. Jenom 5 žáků z celkových 38 respondentů nemá představu nebo nejsou rozhodnutí.

6. Bylo rozhodování o volbě odborné školy pro tebe jednoduché?

Tabulka 23 - Rozhodování o volbě odborné školy

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) jednoduché	8	21,1 %
b) spíše jednoduché	15	39,5 %
c) spíše složité	13	34,2 %
d) složité	2	5,2 %

Z výsledků v Tabulce 23 – Rozhodování o volbě odborné školy vyplývá, že pro větší část dotazovaných žáků 9. tříd (60,6 %) bylo rozhodování o volbě odborné školy „jednoduché“ a „spíše jednoduché“, což dobře koresponduje s výsledky předcházející otázky, že většina má představu nebo dokonce ví, co by chtěli v životě dělat.

7. Informace o zvolené odborné škole jsi se dozvěděl/a:

Tabulka 24 - Zdroje informací o zvolené odborné škole

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) od rodičů	7	18,5 %
b) od sourozenců / spolužáků	6	15,8 %
c) po exkurzi ve firmě	0	0,0 %
d) na Dni otevřených dveří	10	26,3 %
e) na burze škol	4	10,5 %
d) z internetu	10	26,3 %
g) ze setkání se zástupci jednotlivých škol uspořádané naší školou v rámci rodičovských schůzek	1	2,6 %

Žáci 9. tříd základní školy se nejčastěji dozvěděli informace o zvolené odborné škole z internetu a na Dni otevřených dveří pořádaných danou školou. Dále pak nejvíce od rodičů, sourozenců a spolužáků. V menší míře na burze škol a na setkání se zástupci jednotlivých škol v rámci rodičovské schůzky. Exkurze ve firmě jako zdroj informací o odborné škole nehrál žádnou roli.

8. Co tě nejvíce ovlivnilo při výběru odborné školy?

Tabulka 25 - Odpovědi, co žáci nejvíce ovlivnilo při výběru odborné školy (v procentech)

nejméně - nejvíce	1	2	3	4	5
zájmy	11	8	18	29	34
rodiče	23	21	29	16	11
sourozenec	53	14	11	11	11
kamarádi	26	32	21	16	5
škola	34	29	11	11	15
učitel	54	21	11	3	11
poradenské zařízení	68	8	8	3	13

Výběr odborné školy u žáků 9. tříd základní školy byl nejvíce a jednoznačně ovlivněn jejich zájmy. Na druhém místě rodiči, pak kamarádi a školou. Nejmenší vliv měla poradenská zařízení.

9. Jaké další faktory tě ovlivnily při výběru odborné školy?

Tabulka 26 - Zastoupení dalších faktorů ovlivňující výběr odborné školy (v procentech)

nejméně - nejvíce	1	2	3	4	5
uplatnění na trhu práce	8	25	23	26	18
finanční ohodnocení na trhu práce	13	24	21	31	11
možnost nadále se věnovat svým koníčkům	11	5	26	24	34
vzdálenost školy od bydliště	11	24	11	34	20
kvalita a prestiž zvolené školy	8	18	32	30	12

Mezi další významné faktory ovlivňující žáky 9. tříd základní školy při volbě odborné školy je možnost nadále se věnovat svým koníčkům a kvalita a prestiž zvolené školy. Dále pak vybírali podle uplatnění na trhu práce a vzdálenosti školy od bydliště.

10. Zúčastnil/a jsi se se svou školou exkurzí do firem?

Tabulka 27 - Odpovědi na účast žáků na exkurzi do firem

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) ano	31	81,6 %
b) ne	7	18,4 %

Více jak 80 % žáků 9. tříd základní školy se zúčastnilo nějaké exkurze do firmy.

11. V případě, že jsi odpověděl/a ano, pokračuj touto otázkou, jinak ji přeskoč:

Tabulka 28 - Přehled názorů žáků na exkurze do firem

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) exkurze byla velkým přínosem, už vím, co chci v životě dělat	3	9,7 %
b) exkurze byla zajímavá, ale neoslovilo mě to	18	58,1 %
c) vůbec mě to tam nebavilo, ztráta času	5	16,1 %
d) uvítal/a bych ještě jiné, např.	5	16,1 %

Více jak polovina z počtu žáků, kteří se zúčastnili exkurze, hodnotila akci jako zajímavou, dokonce 10 % žáků inspirovala ve své budoucí profesi. Cca 16 % žáků by uvítala ještě jiné exkurze, ale na druhé straně stejný podíl žáků uváděl účast jako ztrátu času.

12. Musel/a jsi při výběru školy řešit finanční stránku?

Tabulka 29 – Nutnost řešit finanční stránku při výběru odborné školy

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) ano	4	10,5 %
b) spíše ano	3	7,9 %
c) spíše ne	15	39,5 %
d) ne	16	42,1 %

Většina dotazovaných žáků 9. tříd základní školy uvedla, že při výběru odborné školy nemusela nebo spíše nemusela řešit finanční stránku a ohlížet se na socioekonomickou situaci v rodině.

13. Navštívil/a jsi nějaká poradenská zařízení kvůli volbě školy, případně povolání, a které?

Tabulka 30 - Odpovědi, zda a jaké žáci navštívili poradenské zařízení pro volbu odborné školy

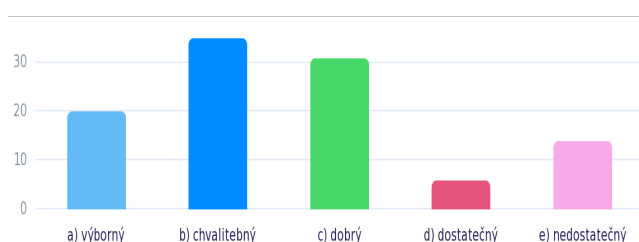
ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
a) ano, pedagogicko-psychologická poradna	6	15,8 %
b) ano, speciálně pedagogické centrum	0	0,0 %
c) ano, výchovného poradce	1	2,6 %
d) úřad práce	0	0,0 %
e) ne	31	81,6 %

Poradenské zařízení pro volbu střední školy navštívilo jen cca 18 % žáků a z toho nejvíce pedagogicko-psychologickou poradnu a v jednom případě výchovného poradce.

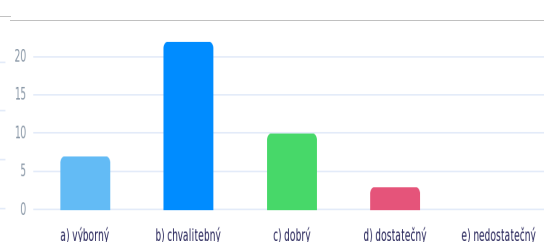
4.4.2 Porovnání výsledků

Zde navzájem porovnávám výsledky z jednotlivých dotazníků obou dotazovaných skupin – žáků 9. tříd základní školy a žáků 1. ročníků odborné školy.

Jak žáci SŠ, tak žáci 9. tříd základní školy, kteří si zvolili odbornou školu, hodnotí shodně svůj prospěch na základní škole nejčastěji jako chvalitebný až dobrý. Avšak oproti žákům SŠ jako nedostatečný prospěch neuvedl nikdo ze žáků 9. tříd základní školy.

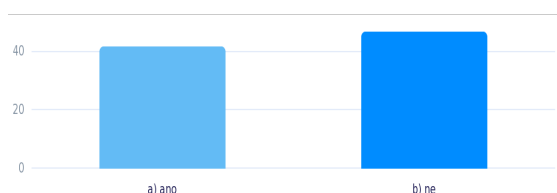

Obrázek 2 - Prospěch žáka SŠ na ZŠ

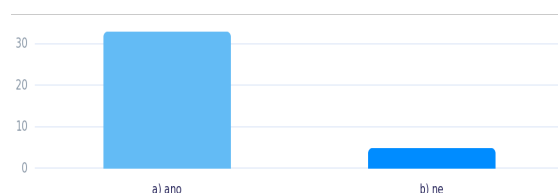

Obrázek 3 - Prospěch žáka 9. třídy ZŠ

Porovnáním osobnostních vlastností bylo zjištěno, že se obě skupiny respondentů zhodnotily stejně, jako odvážné, samostatné a zvědavé. Žáci 9. tříd se však oproti žákům SŠ cítili více cílevědomí a rozhodní, což se projevilo v dalším dotazu, zda vědí, co by chtěli v životě dělat. Zajímavé je, že více jak polovina žáků, kteří již odbornou školu navštěvují, neví. Zatímco u mladší skupiny žáků 9. tříd více jak 86 % představu o své budoucí profesi má.

Obrázek 4 - Představa o budoucí profesi žáků SŠ

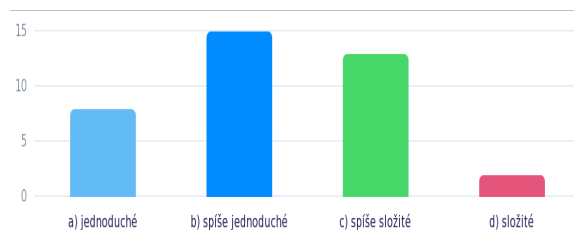

Obrázek 5 - Představa o budoucím povolání žáka 9. třídy ZŠ

S tím souvisí i další výsledky otázky o obtížnosti rozhodování. Pro cca 60 % dotazovaných žáků 9. tříd bylo rozhodování o výběru odborné školy „jednoduché“ nebo „spíše jednoduché“ a naopak pro více než polovinu žáků 1. ročníků „spíše složité“ a „složité“.

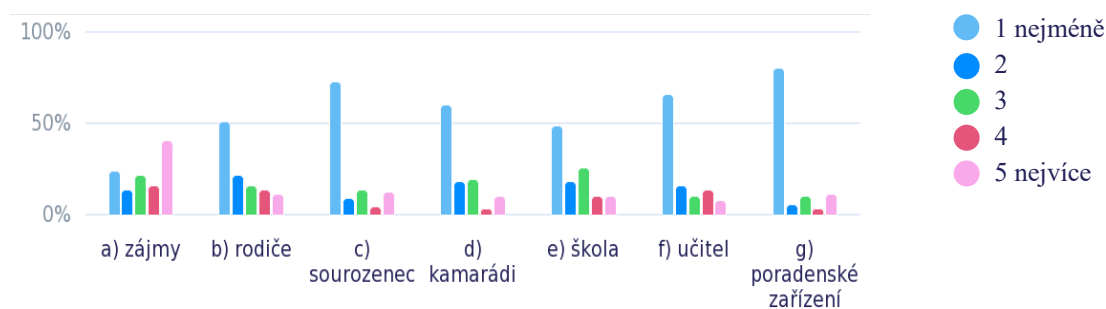
Obrázek 6 - Obtížnost rozhodování u žáků SŠ

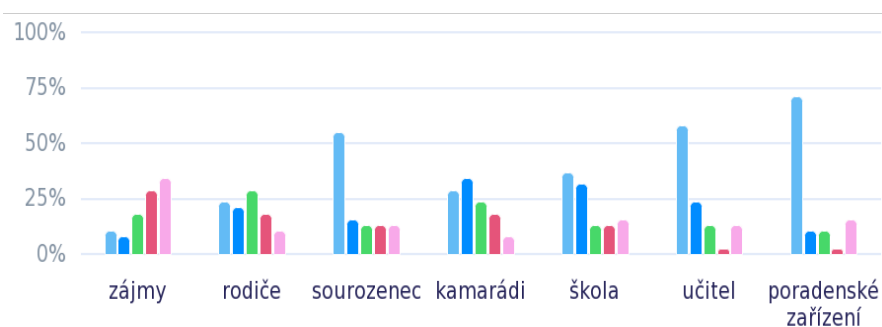
Obrázek 7 - Obtížnost rozhodování u žáka 9. třídy ZŠ

Podle očekávání obě skupiny respondentů shodně získávaly a čerpaly informace o zvolené odborné škole nejvíce na internetu, o něco méně na burze škol a Dni otevřených dveří. Pak teprve následovaly informace získané od rodičů a sourozenců nebo spolužáků.

Ke stejné shodě u obou skupin došlo v odpovědích o největším vlivu při výběru odborné školy. Jako největší vliv uvedli žáci z obou dotazovaných škol své zájmy, u žáků 9. tříd byl rozdíl od ostatních aspektů významnější. Dále u žáků 9. tříd ZŠ mají na druhém místě neopomenutelný vliv rodiče, pak teprve kamarádi a škola. Žáci SŠ se přiklonili hned po vlivu zájmů k radám ve škole, vliv rodičů byl hned na místě třetím. Až poté byla volba odborné školy ovlivněna názory kamarádů. Poradenská zařízení ani v jedné skupině nemá téměř žádný vliv na výběr odborné školy.

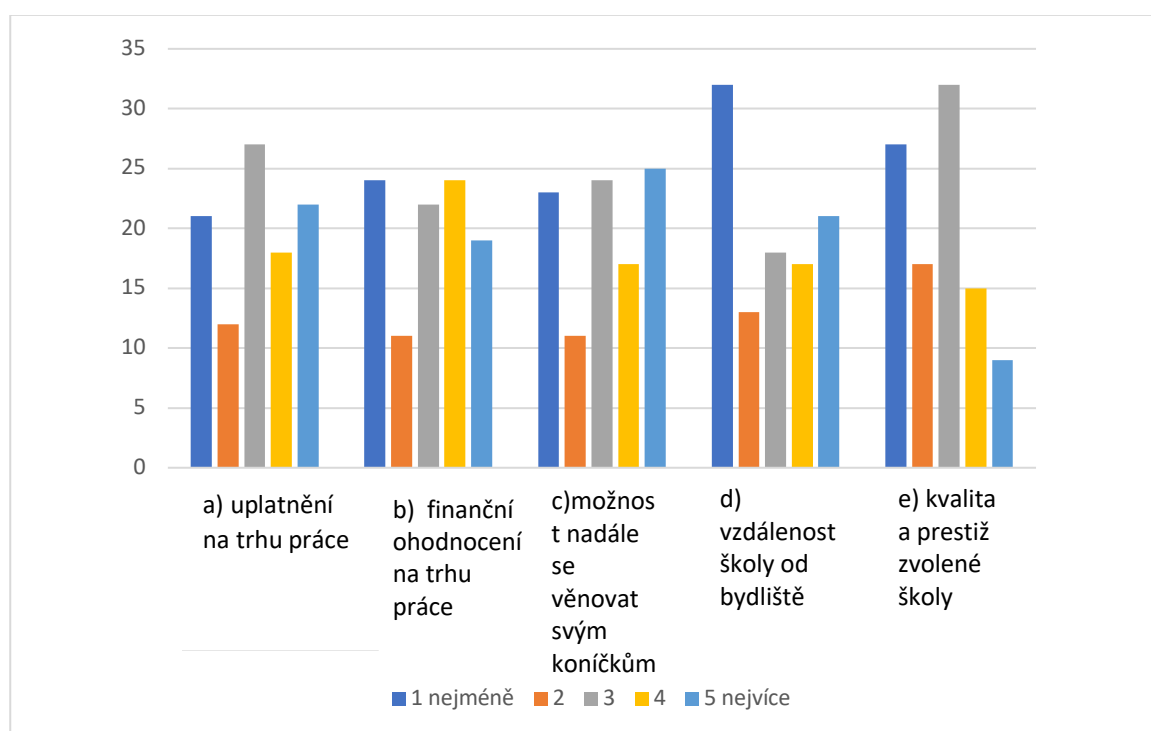

Obrázek 8 - Největší vliv na výběr odborné školy u žáků SŠ

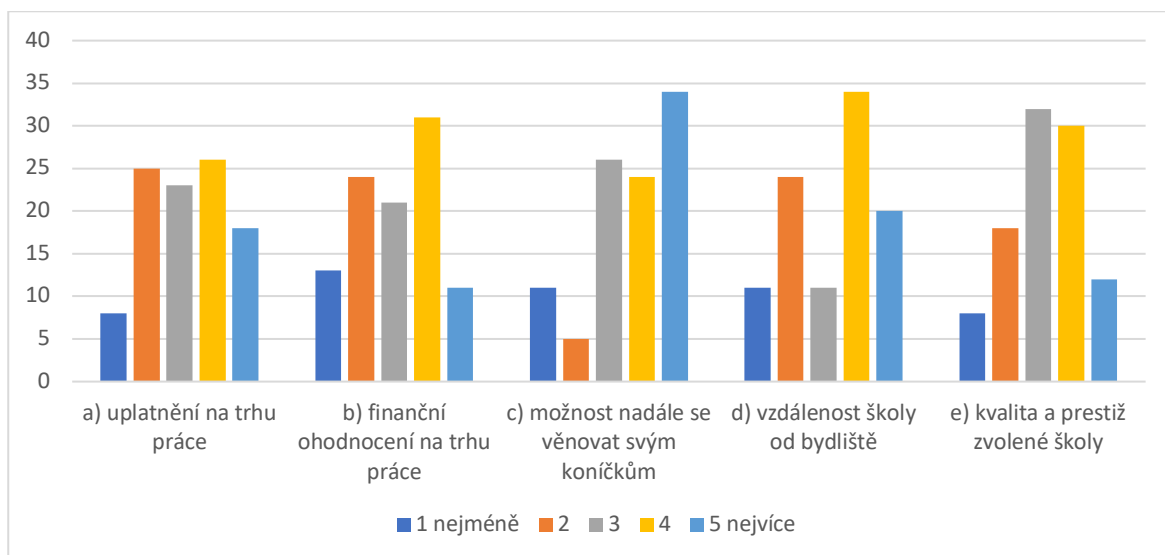

Obrázek 9 - Největší vliv na výběr odborné školy u žáků 9. tříd ZŠ

Jako další významné faktory ovlivňující rozhodování o volbě odborné školy vybrali žáci obou škol shodně nejdůležitější možnost věnovat se svým koníčkům. Potom se již odpovědi rozcházejí, žáci 1. ročníků SŠ dali přednost aspektu uplatnění na trhu práce a finančnímu ohodnocení. U žáků 9. tříd základní školy více rozhodovala kvalita a prestiž zvolené školy, uplatnění na trhu práce a vzdálenost školy od bydliště.

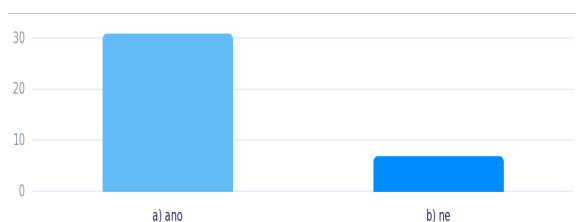

Obrázek 10 - Další faktory ovlivňující volbu odborné školy u žáků SŠ

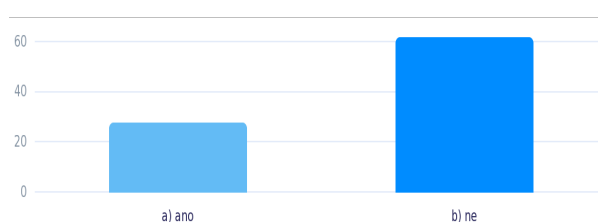

Obrázek 11 - Další faktory ovlivňující volbu odborné školy žáka 9. třídy

Většina žáků 9. tříd se na rozdíl od žáků SŠ zúčastnila nějaké exkurze do firem a skoro dvě třetiny z nich ji hodnotili pozitivně a jako přínosnou, dokonce někteří díky tomu vědí, co by v životě chtěli dělat.

Obrázek 12 - Účast žáků ZŠ na exkurzi do firem

Obrázek 13 - Účast žáků SŠ na exkurzi do firem během studia na základní škole

Finanční stránku vzhledem k socioekonomické situaci v rodině při výběru odborné školy řešila a zohledňovala v obou skupinách přibližně jen jedna pětina žáků ZŠ a žáků SŠ.

V posledním společném bodu je opět shoda u obou skupin a to, že více jak čtyři pětiny žáků ZŠ i žáků SŠ nenavštívilo v době rozhodování žádné poradenské zařízení pro volbu střední odborné školy. Ti, co nějaké navštívili, tak nejvíce pedagogicko-psychologickou poradnu, ve spolupráci s výchovným poradcem, případně speciálně pedagogické centrum.

4.5 Shrnutí a diskuse

Cílem této bakalářské práce je zodpovědět, na základě výše uvedeného porovnání výsledků zpracovaných odpovědí a vyhodnocených dotazníků, stanovené výzkumné otázky. To mi přibližuje, jak se v současné době žáci na konci studia základní školy rozhodují při volbě odborné školy, co a do jaké míry je při tom ovlivňuje.

Dále se zde zamyslím nad tím, co mohlo odpovědi respondentů a tím i výsledky z dotazníků ovlivnit, zkusím, případně co by se dalo učinit příště jinak.

Zvolené výzkumné otázky:

1. Co nebo kdo má největší vliv na žáka při volbě odborné školy?
2. Jaké další faktory ovlivňují jejich profesní zaměření?
3. Kolik žáků 9. tříd základní školy ví, co by v životě chtělo dělat?
4. Jaké poradenské zařízení zabývající se volbou povolání navštíví nerozhodnutí žáci 9. tříd základní školy s rodiči nejčastěji, pokud této možnosti využijí?

Podle mého teoretického předpokladu se potvrdilo, že největší vliv mají zájmy daného žáka. To, že se rozhodovali podle nich, je velmi důležité a správné. Když totiž budou dělat to, co je baví a uspokojovat své potřeby, budou tím více vnitřně motivováni. Mohou si tak plnit své sny a v profesním životě budou spokojenější. Tím budou i výkonnější, úspěšnější a zároveň prospěšní pro společnost.

Jako jedním z dalších významných faktorů je vliv rodičů a školy. Navzdory tomu, že se žáci v tomto věku nacházejí ve vývojové fázi snahy o osamostatnění a inklinují více k názorům a postojům vrstevníků. I přes častou kritiku dospělých a rodičů se na ně stále v důležitých životních situacích, což volba odborné školy bezesporu je, obracejí pro radu.

Aktuální informace o odborných školách, o nabízených oborech, požadavcích k přijetí, žáci nejčastěji zjišťovali na internetu, burze škol nebo Dni otevřených dveří, kde žáci mohli na vnímat prostředí a klima školy.

Dalšími důležitými faktory ovlivňující volbu odborné školy, podle nichž se dále žáci rozhodovali, je možnost nadále se věnovat svým koníčkům, uplatnění na trhu práce, kvalita

a prestiž zvolené odborné školy a finanční ohodnocení. Vzdálenost školy od bydliště velkou roli v rozhodování nehraje.

Odpovědi na otázku, zda žáci 9. tříd ví, co by v životě chtěla dělat, byly u jednotlivých dotazovaných skupin rozdílné. Na základě jejich výsledků si potvrzují svůj předpoklad, že to je velmi provázané s vnitřními faktory jako jsou osobnostní vlastnosti, povaha žáka a samozřejmě zájmy. Těmi se dle výsledků řídily obě skupiny, přesto však jedna skupina (žáci 9. tříd) ví a má představu o své budoucí profesi. Mezi jejich vlastnostmi kromě samostatnosti a zvědavosti, které byly pro obě skupiny společné, byly uvedeny ve větší míře rozhodnost a cílevědomost. Pokud je větší snaha dosáhnout cíle, je větší motivovanost a snazší rozhodování. Oproti tomu ve druhé skupině (žáci 1.ročníků SŠ) jich více jak polovina neví a stále tápe. Dále se na základě výsledků potvrzuje, že s tím přímou úměrou souvisí i to, jak je pro žáka obtížné se rozhodnout.

Během výzkumu jsem se dozvěděl, že se velká část z jedné dotazované skupiny, žáků 1. ročníků SŠ, nezúčastnila žádné exkurze do firem. Ti, co se nějaké exkurze zúčastnili, tuto akci hodnotili kladně a přínosně, dokonce by uvítali vícero takových. Někdo se dokonce na základě účasti rozhodl, čím by v životě chtěl být.

Zjistil jsem, že většina žáků v obou dotazovaných skupinách nenavštívila poradenské zařízení pro volbu povolání. Ti, co využili možnosti poradenství, navštívili výchovného poradce v kombinaci s pedagogicko-psychologickou poradnou nebo speciálně pedagogickým centrem.

Uvědomuji si, že odpovědi a závěry z mých dotazníků nelze, vzhledem k celkovému počtu respondentů, zobecnit. Dále i vzhledem k reprezentativnosti vzorku respondentů – žáků 9. tříd základní školy a žáků 1. ročníků odborné školy. Žáci SŠ oproti žákům ZŠ v době vyplňování dotazníku nebyli ve stejné životní situaci. I když byli jen o jeden rok starší, nabyli během půlročního studia nové životní zkušenosti a získali nadhled, který mohl ovlivnit jejich odpovědi. Bakalářská práce však může sloužit jako podklad pro rozpracování tématu v rámci jiné bakalářské nebo diplomové práce s tím, že by se pro dotazníkové šetření vybrali jen žáci 9. tříd základních škol pro větší objektivitu výzkumu. Dále bych příště u výběrových škálových položek zvolil možnost zvolit jen hodnoty 1-4 (1 nejméně a 4 nejvíce), aby se tak zamezilo u nerozhodných žáků volbě „zlaté střední cesty“, což by pomohlo k objektivnějšímu vyhodnocení výsledků.

ZÁVĚR

V rámci bakalářské práce se nejprve prostřednictvím literatury blíže seznamuji s nejdůležitějšími faktory ovlivňující žáky při výběru odborné školy. Na základě stanovených výzkumných otázek byly v aplikaci *www.my.surveo.com* sestaveny dotazníky, pro žáky 9. tříd základní školy a pro žáky 1. ročníků střední odborné školy. Mailovým odkazem byly rozeslány na zástupce oslovených škol, kteří přes vyučující zajistili jejich online zadání a vyplnění žáky ZŠ a žáky SŠ během výuky.

Na základě vyhodnocených výsledků zjišťuji, že žáci 9. tříd se jednoznačně nejvíce rozhodují při volbě odborné školy na základě svých zájmů. Samozřejmě to je pro žáky dobré, že se takto rozhodují, podle toho, co je baví. Je to totiž velký předpoklad, že budou ve své profesi spokojeni a úspěšní. Je však důležité, aby při výběru zvažili všechny aspekty, tzn. své předpoklady, schopnosti a požadavky kladené nejenom na přijetí na danou školu, ale i na celé studium. Žákům bych doporučil více využívat poradenská zařízení, která mohou pomoci tyto faktory objektivně zhodnotit. Například nejvíce opomíjená zařízení pro volbu střední školy/profesionálního zaměření je Informační poradenské středisko při úřadu práce, které by si zasloužilo více propagace o možnostech poradenství mezi žáky a jejich rodiči. Návštěvou nějakého poradenského zařízení by se mohlo podařit zamezení nesprávného rozhodnutí, kterým by žák ztrácel čas, chuť a energii nevhodným studiem. To mimo jiné ukazuje i můj výzkum, kdy jedna třetina žáků 1. ročníků by znovu ne zvolila danou odbornou školu a jako hlavní důvod uvedli, že studium je moc těžké nebo že špatně zvolili studovaný nebo učební obor. Tento počet mě nemile překvapuje a myslím si, že je poměrně velký. Vždyť správná volba odborné školy a oboru je prvním krůčkem ke spokojenému a úspěšnému profesnímu životu každého jedince.

Dalšími významnými faktory ovlivňující volbu odborné školy se ukazuje vliv rodičů a školy. Žáci se dále rozhodují i na základě toho, jestli se mohou věnovat ve volném čase nadále svým zálibám, podle uplatnění na trhu práce a podle prestiže a kvality odborných škol.

Mé další doporučení je tentokrát pro školy, a to zahrnout více exkurze do firem, pokud je to časově aspoň trochu možné, do školního plánu. Dle mého výzkumu jich žáci 9. tříd moc neabsolvují, pokud vůbec nějakou. Přijde mi to velká škoda, protože žáci si tak mohou udělat reálný obrázek o dané profesi v praxi přímo na místě, dotázat se na různé věci, které je napadnou a mohou zajímat. U některých stále nevyhraněných a nerozhodných žáků tak může vzniknout zájem o dané odvětví nebo obor.

ZDROJE

ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 2. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.

HLAĎO, Petr. *Profesní orientace adolescentů: poznatky z teorií a výzkumů*. Brno: Konvoj, 2012. Monografie (Konvoj). ISBN 978-80-7302-164-1.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-x.

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7.

PILAŘOVÁ, Hana. Temperament. In: Metodický portál RVP. [online]. 27. 01. 2023 14:15 [cit. 2009-12-14]. Dostupné z:
https://wiki.rvp.cz/Kabinet/Ucebni_texty/Psychologie_pro_st%2c%99edn%2c%ad_%2c%a1koly/Osobnost_2._-_temperament_-_definice%2c_typologie%2c_ovlivn%2c%9bn%2c%ad_projev%2c%af_temperamentu

PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1086-6.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1.

STRÁDAL, Jiří a Zdeňka NOUZOVÁ. *Příprava žáků pro profesní orientaci: metodická příručka pro učitele základních škol*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-20-6.

STREJČEK, Jindřich. Osobnost. In: Metodický portál RVP. [online]. 26. 01. 2023 15:44 [cit. 2009-12-14]. Dostupné z:
https://wiki.rvp.cz/Kabinet/Ucebni_texty/Psychologie_pro_st%5%99edn%3%ad_%c5%a1koly/Osobnost_1._-_pojem_a_podstata%2c_utv%3%a1%c5%99en%3%ad%2c_formov%3%a1n%3%ad

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

PŘÍLOHY

Příloha 1–A – Dotazník pro žáky 1. ročníků odborné školy

Vážení žáci,

obracím se na vás s žádostí o vyplnění mého dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro vypracování mé Bakalářské práce na téma: „**Faktory ovlivňující výběr odborné školy.**“ Nebojte se odpovědět co nejpřesněji a pravdivě, účast na výzkumu je totiž anonymní a dobrovolná. Vaše odpovědi zakroužkujte, u některých otázek můžete označit i více možností nebo zvolit stupeň ze škály hodnocení.

Předem děkuji za váš čas a spolupráci.

Jiří Janeček

student Pedagogické fakulty UHK

1) Jsem:

- a) muž   b) žena

2) Jakého nejvyššího vzdělání dosáhli tví rodiče?

MATKA   a) základní

b) střední bez maturity – vyučení

c) úplné střední s maturitou

d) vysokoškolské

OTEC   a) základní

b) střední bez maturity – vyučení

c) úplné střední s maturitou

d) vysokoškolské

3) Svůj prospěch na základní škole bych ohodnotil/a takto:

- a) výborný
- b) chvalitebný
- c) dobrý
- d) dostatečný
- e) nedostatečný

4) Jak bys ohodnotil/a své vlastnosti? (označ známkou 1 - nejméně, 5 – nejvíce)

a) cílevědomost	1	2	3	4	5
b) samostatnost	1	2	3	4	5
c) rozhodnost	1	2	3	4	5
d) odvážnost	1	2	3	4	5
e) citlivost	1	2	3	4	5
f) zvědavost	1	2	3	4	5
g) tvrdohlavost	1	2	3	4	5
h) pohodlnost	1	2	3	4	5
i) oblíbenost	1	2	3	4	5

5) Víš, co bys chtěl/a v životě dělat?

- a) ano
- b) ne

6) Bylo rozhodování o volbě odborné školy pro tebe jednoduché?

- a) jednoduché   b) spíše jednoduché   c) spíše složité   d) složité

7) Informace o zvolené odborné škole jsi se dozvěděl/a:

- a) od rodičů
b) od sourozenců/ spolužáků
c) po exkurzi ve firmě
d) na Dni otevřených dveří
e) burza škol
f) z internetu
g) ze setkání se zástupci jednotlivých škol uspořádané naší školou v rámci rodičovských schůzek

8) Co tě nejvíce ovlivnilo při výběru zvolené odborné školy?

(označ známkou 1 - nejméně, 5 - nejvíce)

a) zájmy	1	2	3	4	5
b) rodiče	1	2	3	4	5
c) sourozenec	1	2	3	4	5
d) kamarádi	1	2	3	4	5
e) škola	1	2	3	4	5
f) učitel	1	2	3	4	5
g) poradenské zařízení	1	2	3	4	5

9) Jaké další faktory tě ovlivnily při výběru odborné školy? (označ známkou 1- nejméně, 5- nejvíce)

a) uplatnění na trhu práce	1	2	3	4	5
b) finanční ohodnocení na trhu práce	1	2	3	4	5
c) možnost nadále se věnovat svým koníčkům	1	2	3	4	5
d) vzdálenost školy od bydliště	1	2	3	4	5
e) kvalita a prestiž zvolené školy	1	2	3	4	5

10) Zúčastnil/a jsi se se svou základní školou exkurzí do firem:

- a) ano
- b) ne

11) V případě, že jsi odpověděl/a ano, pokračuj touto otázkou, jinak ji přeskoč:

- a) exkurze byla velkým přínosem, už vím, co chci v životě dělat
- b) exkurze byla zajímavá, ale neoslovilo mě to
- c) vůbec mě to tam nebavilo, ztráta času
- d) uvítala bych ještě jiné, např.....

12) Musel/a jsi při výběru školy řešit finanční stránku?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

**13) Navštívil/a jsi nějaké poradenské zařízení kvůli volbě školy, případně povolání,
a které? (možnost vybrat více odpovědí)**

- a) ano, pedagogicko-psychologická poradna
- b) ano, speciálně pedagogické centrum
- c) ano, výchovného poradce
- d) ano, úřad práce
- e) ne

14) Po půl roce studia na vybrané škole mohu říct, že bych si danou školu vybral/a znovu:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

15) Vyber, co bys o zvolené škole řekl/a (možnost vybrat více odpovědí):

- a) plní má očekávání, jsem spokojen/a
- b) studium je moc těžké
- c) měl/a jsem zvolit jiný obor
- d) mám tu spoustu nových kamarádů
- e) nelíbí se mi tu a nikoho neznám

Příloha 2–B – Dotazník pro žáky 9. tříd základní školy

Vážení žáci,

obracím se na vás s žádostí o vyplnění mého dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro vypracování mé Bakalářské práce na téma: „**Faktory ovlivňující výběr odborné školy.**“ Nebojte se odpovědět co nejpřesněji a pravdivě, účast na výzkumu je totiž anonymní a dobrovolná. Vaše odpovědi zakroužkujte, u některých otázek můžete označit i více možností nebo zvolit stupeň ze škály hodnocení.

Předem děkuji za váš čas a spolupráci.

Jiří Janeček

student Pedagogické fakulty UHK

1) Jsem:

- a) muž   b) žena

2) Jakého nejvyššího vzdělání dosáhli tví rodiče?

MATKA – a) základní

b) střední bez maturity – vyučení

c) úplné střední s maturitou

d) vysokoškolské

OTEC – a) základní

b) střední bez maturity – vyučení

c) úplné střední s maturitou

d) vysokoškolské

3) Svůj prospěch bych ohodnotil/a takto:

- a) výborný
- b) chvalitebný
- c) dobrý
- d) dostatečný
- e) nedostatečný

4) Jak bys ohodnotil/a své vlastnosti? (označ známkou 1 - nejméně, 5 – nejvíce)

a) cílevědomost	1	2	3	4	5
b) samostatnost	1	2	3	4	5
c) rozhodnost	1	2	3	4	5
d) odvážnost	1	2	3	4	5
e) citlivost	1	2	3	4	5
f) zvědavost	1	2	3	4	5
g) tvrdohlavost	1	2	3	4	5
h) pohodlnost	1	2	3	4	5
i) oblíbenost	1	2	3	4	5

5) Víš, co bys chtěl/a v životě dělat?

- a) ano
- b) ne

6) Bylo rozhodování o volbě odborné školy pro tebe jednoduché?

- a) jednoduché   b) spíše jednoduché   c) spíše složité   d) složité

7) Informace o zvolené odborné škole jsi se dozvěděl/a:

- a) od rodičů
- b) od sourozenců/ spolužáků
- c) po exkurzi ve firmě
- d) na Dni otevřených dveří
- e) burza škol
- f) z internetu
- g) ze setkání se zástupci jednotlivých škol uspořádané naší školou v rámci rodičovských schůzek

8) Co tě nejvíce ovlivnilo při výběru zvolené odborné školy?

(označ známkou 1 - nejméně, 5 - nejvíce)

a) zájmy	1	2	3	4	5
b) rodiče	1	2	3	4	5
c) sourozenec	1	2	3	4	5
d) kamarádi	1	2	3	4	5
e) škola	1	2	3	4	5
f) učitel	1	2	3	4	5
g) poradenské zařízení	1	2	3	4	5

9) Jaké další faktory tě ovlivnily při výběru odborné školy? (označ známkou 1- nejméně, 5- nejvíce)

a) uplatnění na trhu práce	1	2	3	4	5
b) finanční ohodnocení na trhu práce	1	2	3	4	5
c) možnost nadále se věnovat svým koníčkům	1	2	3	4	5
d) vzdálenost školy od bydliště	1	2	3	4	5
e) kvalita a prestiž zvolené školy	1	2	3	4	5

10) Zúčastnil/a jsi se se svou školou exkurzí do firem:

- a) ano
- b) ne

11) V případě, že jsi odpověděl/a ano, pokračuj touto otázkou, jinak ji přeskoč:

- a) exkurze byla velkým přínosem, už vím, co chci v životě dělat
- b) exkurze byla zajímavá, ale neoslovilo mě to
- c) vůbec mě to tam nebavilo, ztráta času
- d) uvítala bych ještě jiné, např.: .....

12) Musel/a jsi při výběru školy řešit finanční stránku?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

**13) Navštívil/a jsi nějaké poradenské zařízení kvůli volbě školy, případně povolání,
a které? (možnost vybrat více odpovědí)**

- a) ano, pedagogicko-psychologická poradna
- b) ano, speciálně pedagogické centrum
- c) ano, výchovného poradce
- d) ano, úřad práce
- e) ne